

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Julia Vattulainen

”Maailma ei kaadu jos vähän aikaa tekeekin jotain kivaa sen lapsen kanssa”

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA VUOROVAIKUTUSTA TUKEVASTA RYHMÄTOIMINNASTA

Opinnäytetyö
Marraskuu 2014



Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
p. (013) 260 600

Tekijä
Julia Vattulainen

Nimeke
"Maailma ei kaadu jos vähän aikaa tekeekin jotain kivaa sen lapsen kanssa"
VANHEMPIEN KOKEMUKSIA VUOROVAIKUTUSTA TUKEVASTA
RYHMÄTOIMINNASTA

Toimeksiantaja
Liperin kunta, varhaiskasvatus- ja koulutustoimi

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien kokemuksia lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta tukevasta ryhmätoiminnasta. Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Liperin kunnan varhaiskasvatus- ja koulutustoimelle. Ihmeet tapahtuvat arjessa –ryhmä toteutettiin varhaiskasvatuksen ja neuvolan perhetyön yhteistyönä. Ryhmässä oli kuusi lasta ja heidän vanhempansa.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu ennaltaehkäisevän perhetyön ja vanhemman ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen ympärille. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineiston hankinnassa käytetyt menetelmät olivat teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi. Teemahaastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna, johon osallistui kolme ryhmään osallistunutta vanhempaa. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tulosten mukaan ryhmätoiminnan aikana vanhemmat kokivat suhteensa omaan lapseen lähentyneen ja he ryhtyivät tietoisesti järjestämään enemmän aikaa lapselleen. Ryhmätoiminnasta vanhemmat saivat tietoa siitä, miten voidaan tukea myönteisen vuorovaikutussuhteen kehittymistä. Vanhemmat kokivat saaneensa ryhmästä myös vertaistukea ja tukea omaan vanhemmuuteen.

Kieli
suomi

Sivuja 49
Liitteet 6
Liitesivumäärä 6

Asiasanat
ennaltaehkäisevä perhetyö, vuorovaikutus, ryhmätoiminta



THESIS
November 2014
Degree Program in Social Services

Tikkarinne 9
FIN 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260-600

Author
Julia Vattulainen

Title
"The world does not crash if you do something nice with your child for a while"
PARENTS EXPERIENCES ABOUT GROUP ACTIVITIES AIMED AT SUPPORTING
THE INTERACTION

Commissioned by the municipality of Liperi, the Institution for Education and Early
Childhood Education

Abstract

The purpose of this thesis was to investigate how group activities support interaction between the child and the parent. This thesis was commissioned by the municipality of Liperi, the Institution for Education and Early Childhood Education. The Early Childhood Education and Child Health Centre's family counselling made a group called "Miracles happen in every day life". In this group there were six children and their parents.

The theoretical background of the thesis was based on preventive work with families and early interaction between the child and the parent. This thesis was a qualitative research and the data was collected by a theme interview and a participative observation. The theme interview was made as a group interview which was attended by three parents. The data was analyzed by the content analysis method.

According to the results, the parents felt that their relationship with the child got closer during the group sessions, and they began consciously to arrange more time with their children. Parents received information about how to support positive interaction. They felt that they received peer support and support for their own parenting.

Language
Finnish

Pages 49
Appendices 6
Pages of Appendices 6

Keywords
preventive work with families, interaction, group activities

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Perhetyö	7
2.1	Perhetyön määritelmä.....	7
2.2	Ennaltaehkäisevä perhetyö.....	9
2.3	Päivähoidon perhetyö	9
3	Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus	11
3.1	Vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä	11
3.2	Varhainen vuorovaikutus	12
3.3	Kiintymyssuhde.....	14
3.4	Vuorovaikutuksen haasteet lapsiperheissä.....	15
3.5	Ryhmätoiminta vuorovaikutuksen tukemiseksi	17
3.6	Vuorovaikutusleikit.....	18
4	Aikaisemmat tutkimukset ja kehittämistyö.....	20
5	Opinnäytetyön toteutus	22
5.1	Ihmeet tapahtuvat arjessa –ryhmätoiminta	22
5.2	Tutkimustehtävä ja tutkimusmenetelmä.....	24
5.3	Aineiston hankinta	25
5.3.1	Teemahaastattelu ryhmähaastatteluna.....	25
5.3.2	Osallistuva havainnointi	27
5.4	Aineiston käsittely ja analysointi	28
6	Tulokset	30
6.1	Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus.....	31
6.2	Tuki vanhemmuuteen	34
6.3	Ryhmätoiminnan kehittämisideat	36
7	Pohdinta.....	37
7.1	Johtopäätökset	37
7.2	Luotettavuus ja eettisyys	40
7.3	Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	44
7.4	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat	45
	Lähteet.....	47

Liitteet

Liite 1	Toimeksiantosopimus
Liite 2	Tutkimusluvut
Liite 3	Teemahaastattelurunko ja havainnointirunko
Liite 4	Saatekirje
Liite 5	Analyysipolku
Liite 6	Esimerkki ryhmittelystä

1 Johdanto

Yhteiskunnassamme on kasvanut huoli lapsiperheiden voimavarojen riittävydestä. Viime vuosina perhetyö on ollut keskeinen sosiaalialan kehittämistyön alue. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 12.) Uusi sosiaalihuoltolaki painottaa sosiaalihuollon painopisteen muutosta korjaavista palveluista ennaltaehkäisevään työhön ja varhaisen tuen palveluihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 92). Päivähoidon perhetyö on suhteellisen uusi, ennaltaehkäisevän perhetyön muoto. Palvelua kehitetään parhaillaan ympäri maata. (Jaakkola 2012, 22–23.)

Varhainen vuorovaikutussuhde on yksi tärkeimmistä lapsen kehitykseen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Varhaiset vuorovaikutustilanteet ja niiden pohjalta rakentuvat sisäiset mallit ovat psyykkisiä rakenteita, joiden varaan kehittyvät lapsen tunteiden säätely, sosiaalinen toiminta, ympäristöön suuntautuminen ja oppiminen. Vuorovaikutusnäkökulmaa korostetaan nykyään sekä ennaltaehkäisevässä että korjaavassa perheiden kanssa tehtävässä työssä. (Salo & Mäkelä 2007, 7–8.)

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Liperin kunnan varhaiskasvatus- ja koulutustoimi. Työelämän ohjaajina toimivat kunnan ennaltaehkäisevän perhetyön perhetyöntekijät, eli varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja neuvolan perhetyöntekijä. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan perhetyön yhteistyössä järjestettävä Ihmeet tapahtuvat arjessa -ryhmätoiminta on tarkoitettu leikki-ikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Ryhmän tavoitteena on tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (Liperin kunta 2014.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää vanhempien kokemuksia vuorovaikutusta tukevasta ryhmätoiminnasta. Vanhempien kokemustietoa voidaan hyödyntää tulevaisuudessa toiminnan kehittämisessä. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen. Havainnoin toimintaa ja järjestin vanhemmille

teemahaastattelun. Haastattelun toteutin ryhmähaastatteluna, johon osallistui kolme ryhmätoimintaan osallistunutta vanhempaa.

Opinnäytetyön ensimmäiset luvut sisältävät teoriaperustaa. Ensin määrittelen perhetyön, ennaltaehkäisevän perhetyön ja päivähoidon perhetyön käsitteet. Sitten paneudun lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen, jonka keskeisiä käsitteitä ovat varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde. Teoriaperustan lisäksi esittelen aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä.

Viidennessä luvussa käsittelen opinnäytetyön toteutusta prosessin käynnistämisestä aineiston keruuseen ja analyysiin. Analysoin aineiston sisällönanalyysillä. Opinnäytetyön tuloksia peilaan aikaisempaan teoriatietoon ja tutkimustuloksiin. Lopuksi pohdin vielä tulosten luotettavuutta ja eettisyyttä, jatkotutkimusideoita ja koko opinnäytetyöprosessia ammatillisen kasvun näkökulmasta.

2 Perhetyö

2.1 Perhetyön määritelmä

Perheen käsite ja perheiden elämäntilanteet ovat moninaisia ja siten perhetyöllekään ei ole yhtä ja ainoaa toteutustapaa tai määritelmää. Perhetyötä voidaan kuvata toimintaympäristöjen mukaan. Voidaan kuvata esimerkiksi onko kyseessä kuntien perhetyö, neuvolan tai päivähoiton perhetyö tai seurakunnan perhetyö. Perhetyötä voidaan kuvata myös sille asetettujen lähtökohtien mukaan. Erilaisia lähtökohtia perhetyölle ovat esimerkiksi se, onko perhetyö lapsiperheiden neuvontaa ja ohjausta, kotipalvelua vai puuttumista lapsen kehityksessä ilmeneviin ongelmiin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

Lainsäädäntö ei tällä hetkellä määrittele perhetyötä itsenäiseksi sosiaalipalveluksi eikä perhetyön käsitettä tunneta muuten kuin lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tästä johtuen perhetyö nähdään useimmiten työmenetelmänä, jota toteutetaan osana eri palveluita. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 13.) Lastensuojelulaissa (417/2007) perhetyö on määritelty avohuollon tukitoimeksi. Perhetyöhön kohdistuukin erilaisia lastensuojelullisia odotuksia.

Perhetyön keskeisiä toiminta-ajatuksia ovat varhainen tuki ja ennaltaehkäisy. Toimintaa ohjaaviin keskeisiin periaatteisiin kuuluvat myös asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. (Järvinen ym. 2012, 13, 17.) Perhetyössä arvioinnin ja tuen kohteena ovat usein psyykkiseen ja sosiaaliseen vanhemmuuteen liittyvät tarpeet ja voimavarat, mutta yhtäläillä tärkeänä pidetään jokaisen perheenjäsenen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Vilen, Seppänen, Tapio & Tolvanen 2010, 25.)

Perhetyö on ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa. Se on yhteiskunnallista ja sosiaalista työtä, jonka tavoitteena on perhekohtaisesti ratkaista arkielämässä vastaan tulleita haastavia elämäntilanteita, muutostarpeita ja ongelmia. Perhetyö on vahvasti

kontekstisidonnaista: sen sisältö rakentuu sen mukaan missä, millaisessa tilanteessa ja mihin tavoitteeseen sillä pyritään. Kontekstista huolimatta perhetyöllä pyritään aina perheen tukemiseen muutoksessa. (Järvinen ym. 2012, 12–15.)

Järvinen ym. (2012, 70) ovat jakaneet perhetyön ennaltaehkäisevään perhetyöhön, lastensuojelun perhetyöhön ja vaativan perhetyön erityisosa-alueeseen. Ennaltaehkäisevän perhetyön palveluiksi määritellään esimerkiksi päivähoidon-, koulun- ja neuvolan perhetyö, sekä kotipalvelu. Lastensuojelun perhetyöhön sisältyy kuntouttavaa ja intensiivistä perhetyötä ja vaativan perhetyön erityisosa-alueeseen taas lasketaan kuuluvaksi muun muassa erikoissairaanhoidossa psykiatrian osastoilla, lastenpsykiatriassa ja lastenosastoilla toteutettava perhetyö. Alla oleva kaavio havainnollistaa perhetyön toteutusmuotojen painotuksia.

	Ennaltaehkäisevä perhetyö	Lastensuojelun perhetyö	Vaativan perhetyön erityisosa-alue
Asiakkuus	<ul style="list-style-type: none"> • kaikilla perheillä mahdollisuus • lyhytaikaista • pulmia arjen sujumisessa 	<ul style="list-style-type: none"> • lastensuojelullinen huoli herännyt • perhe itse hakee apua, perheelle tarjotaan tai veloitetaan ottamaan vastaan perhetyötä • lastensuojelutarpeen selvitys • pidempi kestoista 	<ul style="list-style-type: none"> • suuri huoli lapsesta • perheessä esiintyvän, lapsen hyvinvointiin liittyvän vakavan ongelman selvittäminen ja hoitaminen
Työskente- lyn luonne	<ul style="list-style-type: none"> • ennaltaehkäisy • varhainen tuki • painopiste tuessa 	<ul style="list-style-type: none"> • varhainen puuttuminen • tehostettu ja kuntouttava, intensiivinen työote • painopiste sekä tuessa että kontrollissa 	<ul style="list-style-type: none"> • tehostettu, intensiivinen työote
Toteuttava organisaatio	<ul style="list-style-type: none"> • kotipalvelu/kotihoito • neuvola, kouluterveydenhuolto • päivähoito • kolmas sektori 	<ul style="list-style-type: none"> • sosiaali-toimi 	<ul style="list-style-type: none"> • kolmas sektori • yksityinen palveluntuottaja • terveydenhuolto/erikoissairaanhoido

Kaavio 1. Järvinen ym. (2012, 70) mukailen perhetyön toteutusmuodot.

2.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja ehkäistä ennalta elämän muutostilanteissa esiintyviä riskejä (Rönkkö & Rytönen 2010, 32). Perhetyöntekijä auttaa perheitä löytämään omia voimavarojaan. Perheelle pyritään antamaan tukea jo hyvin varhaisessa vaiheessa, kun ongelmat tai pulmat ovat vielä pieniä. (Järvinen ym. 2012, 73.)

Rönkön ja Rytösen (2010, 32) mukaan ennaltaehkäisevä perhetyö voidaan jakaa työmuodoiltaan kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa annetaan neuvontaa ja opastusta sekä käytetään erilaisia tukimuotoja, joilla tuetaan perheen arjen sujuvuutta. Samalla pyritään tunnistamaan mahdolliset ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ottamaan ne puheeksi. Toisessa vaiheessa perhettä tuetaan jo ilmenneiden riskien ja haittojen selvittämisessä sekä luodaan perheen toimintavalmiutta lisääviä toimintatapoja. Kolmannessa vaiheessa ehkäistään jo olemassa olevia haittoja ja ongelmia aiheuttamasta perheelle lisää haasteita.

Ennaltaehkäisevässä työssä korostuu avun saannin oikea-aikaisuus. Eri palveluiden työntekijöiden on osattava kuulla ja havainnoida perheen avun tarvetta. Ennaltaehkäisevän perhetyön mahdollisia toimintamuotoja ovat esimerkiksi äiti-lapsikahvilat, vertaisryhmätoiminta ja eroryhmät. Monet ennaltaehkäisevän perhetyön palvelut ovat matalankynnyksen peruspalveluita, joihin perheet hakeutuvat vapaaehtoisesti ja määrittävät itse palveluiden käyttöönsä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 31–33.) Asiakasperheet ovat usein lasta odottavia perheitä tai perheitä, joissa lapset ovat alle kouluikäisiä. Palveluja toteutetaan yleisesti neuvolan, päivähoidon ja koulun perhetyönä. (Järvinen ym. 2012, 73.)

2.3 Päivähoidon perhetyö

Päivähoidon perhetyö on vielä suhteellisen uusi, ennaltaehkäisevän perhetyön muoto. Se on perheiden kokonaisvaltaista tukemista eri elämäntilanteissa.

Palvelu on perheille maksutonta eikä siihen tarvita lähetettä. Palvelua kehitetään parhaillaan ympäri maata. (Jaakkola 2012, 22–23.)

Haastavissa elämäntilanteissa olevien lasten ja perheiden tukeminen voidaan nähdä osana päivähoiton normaalia toimintaa. Vanhemmuuden tukeminen liittyy olennaisesti perheiden ja ammattilaisten päivittäisiin kohtaamisiin ja keskusteluihin päivähoitossa. (Lyyra 2004, 108–109.) Vanhemmuuden tukemisella tarkoitetaan erilaisia toimintoja, jotka auttavat kehittämään vanhemman rooliin liittyviä taitoja. Näitä toimintoja ovat esimerkiksi vanhempien auttaminen rakentamaan myönteistä suhdetta omaan lapseensa, vanhempien itsetunnon ja luottamuksen lisääminen sekä vanhempien huolien vähentäminen. (Haaranen 2012, 16.)

Päivähoidon perhetyön palvelun toteutustavat vaihtelevat eri kunnissa. Päivähoidolla voi olla oma nimetty perhetyöntekijä tai päivähoiton työntekijä voi tehdä perhetyötä oman perustyönsä ohessa. Myös kouluissa voi olla oma perhetyöntekijänsä, jonka työkuva voi olla rinnasteinen päivähoiton perhetyöntekijän kanssa. (Järvinen ym. 2012, 40.)

Päivähoidon perhetyön palveluissa yhdistyvät yksilöllisen perhetyön ja päivähoiton elementit. Lasta auttamalla pyritään auttamaan ja tukemaan koko perhettä. Perheenjäsenille tarjotaan heidän tarvitsemaansa tukea erilaisissa muuttuvissa elämäntilanteissa. Perheet voivat olla yhteyksissä perhetyöntekijään kaikissa lapsen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Erityisesti kasvatukselliset asiat ja niiden käsittely painottuvat vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Järvinen ym. 2012, 41–42.) Perheen arkeen haastetta voivat tuoda monenlaiset asiat kuten lapsen vaativa temperamentti, lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen sujumattomuus, uusi perheenjäsen, muutto, vanhempien ero tai taloudelliset vaikeudet. (Jaakkola 2012, 22–23.)

Työn lähtökohdaksi on lapsi ja lapsen hyvinvoinnista aiheutuva huoli kotona tai päivähoitopaikassa. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään perheen lähipiiriin ja moniammatillisen yhteistyöverkoston kanssa. (Jaakkola 2012, 22–23.) Palvelun

piiriin perheet ohjautuvat yleensä päivähoidon kautta. Perhe voi myös itse ottaa yhteyttä perhetyöntekijään ja varata tapaamisajan. (Järvinen ym. 2012, 42–43.)

Päivähoidon perhetyön toimintamuotoja voivat olla esimerkiksi erilaiset tapaamiset, ryhmät ja vanhempainillat. Perhetyöntekijä voi olla mukana päiväkodin ryhmätilanteissa tai työskennellä lapsen kanssa kahden kesken. (Järvinen ym. 2012, 41–43.) Perhetyöntekijä voi olla myös mukana varhaiskasvatussuunnitelmien teossa ja konsultoida päivähoidon henkilöstöä (Jaakkola 2012, 22–23).

3 Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus

3.1 Vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä

Vuorovaikutus koostuu opituista taidoista, joilla teemme itsemme ymmärretyksi, ilmaisemme tunteitamme, kuuntelemme toisia ja saamme vastakaikua (Vainio 2009). Vuorovaikutuksesta voidaan erottaa kolme tasoa: käyttäytymisen taso, tunteiden taso ja psykologinen taso. Käyttäytymisen taso tarkoittaa vuorovaikutustilanteissa havaittavissa ja kuvattavissa olevia tapahtumia ja tunteiden taso taas tunnetiloja. Psykologiseen tasoon kuuluvat vuorovaikutustilanteen osapuolten antamat sisäiset merkitykset vuorovaikutukselle ja vuorovaikutustapahtumille. (Mäntymaa & Puura 2011, 278.)

Kahdenkeskinen vuorovaikutustapahtuma alkaa aina jommankumman osapuolen aloitteesta. Tehtyyn aloitteeseen toinen osapuoli vastaa tavalla tai toisella. Myös toisen tekemään aloitteeseen vastaamatta jättäminen on osa inhimillistä vuorovaikutusta. Aloittaja voi taas puolestaan reagoida saamaansa vastaukseen ja näin vuorovaikutuksen sykli jatkuu niin kauan kuin tarvetta ja halua on. Jompikumpi osapuoli lopulta lopettaa eli sulkee vuorovaikutusketjun. Vuorovaikutus on vaihtelevaa ja vastavuoroista vaikuttamista toiseen osapuoleen. (Tamminen 2004, 47.) Olennaista lapsen ja vanhemman välisessä

vuorovaikutuksessa on sen vastavuoroisuus. Lastenpsykiatrian professori Tuula Tammisen (2004, 47–49) mukaan tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että vanhemman ja lapsen tulisi tehdä tasapuolisesti vuorovaikutusaloitteita ja kummankin on hyvä kokea se, että toinen sekä vastaa että jättää vastaamatta aloitteeseen.

Vuorovaikutuksessa tärkeää on sen tunnetaso eli emotionaalinen tila, jonka vuorovaikutuksen osapuolet itse tuntevat ja jonka he kokemuksellisesti jakavat toistensa kanssa. Yhteinen tunnekokemus on voimakkaasti yhdistävä elementti keskinäisessä vuorovaikutuksessa olevien välillä. (Tamminen 2004, 47–49.) Vanhemman kanssa koettu myönteinen vuorovaikutus luo lapselle tunteen siitä, että hän on rakastettu ja tärkeä juuri sellaisena kuin on (Korhonen 2014).

Vuorovaikutukseen tarvitaan aina vähintään kaksi osapuolta ja vuorovaikutusta havainnoidessa on muistettava tarkkailla sen kaikkia osapuolia. Vuorovaikutusta arvioitaessa voidaan havainnoida sitä mitä tapahtuu, miten, koska, missä tilanteessa ja kuinka usein. Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta arvioitaessa kiinnitetään huomiota muun muassa fyysiseen läheisyyteen/etäisyyteen, lähestymiseen/vetäytymiseen, nopeuteen/tempoon, vartalon suuntiin, katseen kohdentumiseen ja yhteisen kosketuksen määrään/laatuun. (Räihä 2004, 127.)

3.2 Varhainen vuorovaikutus

Varhaiseen vuorovaikutukseen kuuluu kaikki lapsen ja vanhemman välinen yhdessä tekeminen, kokeminen ja oleminen lapsen ensimmäisinä ikävuosina. Kun vanhempi on herkkä lapsensa viesteille ja tulkitsee niitä lapsensa tarpeiden kannalta oikein ja vastaa niihin johdonmukaisesti, lapselle rakentuu perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus. Nämä kokemukset heijastuvat lapsen myöhempiinkin ihmissuhteisiin ja luovat pohjaa hyvälle itsetunnolle ja minäkuvalle sekä kehittävät empatiakykyä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014). Varhaiset vuorovaikutustilanteet ja niiden pohjalta rakentuvat sisäiset mallit ovat psyykkisiä rakenteita, joiden varaan kehittyvät tunteiden säätely,

sosiaalinen toiminta, ympäristöön suuntautuminen ja oppiminen (Salo & Mäkelä 2007, 7–8).

Vuorovaikutus alkaa jo vauvan odotusaikana. Ultraäänitutkimusten perusteella on todettu, että vauva aistii äitinsä liikkeet, uni-valverytmin ja tunnetiloja. Raskauden edetessä äiti taas oppii tunnistamaan ja tulkitsemaan yhä paremmin sikiövauvaansa, hänen liikkeitään ja vuorokausirytmιάän. Heti synnyttyään vauvalla on jo perusvalmiudet vuorovaikutukseen. Vauvan biologiset, emotionaaliset ja sosiaaliset valmiudet edesauttavat vuorovaikutusta. (Räihä 2004, 126–127.) Vauvan kasvu, kehitys ja ylipäätään hengissä säilyminen ovat täysin riippuvaisia siitä, miten lähellä olevat muut ihmiset häneen suhtautuvat. Pienen lapsen koko tulevaisuus on ikään kuin varhaisten ihmissuhteiden armoilla. (Tamminen 2004, 46.)

Ydinitzen kehitysvaiheessa (2–7 kk) vauva on aktiivisessa katsekontaktissa, jos siihen vaan on mahdollisuus. Vauva hymyilee, joteltelee ja sensitiivinen vanhempi vastaa hänelle auttaen siten kommunikaation kehittymistä. Vuorovaikutuksen ominaisuuksia voidaan tässä vaiheessa arvioida kasvoista-kasvoihin -tilanteissa eli leikkitilanteissa. Tässä vaiheessa ei vielä tarvita leluja, vanhemman kasvot, ääni ja kosketus riittävät virikkeiksi. (Räihä 2004, 128–129.)

Noin puolesta vuodesta yhdeksän kuukauden ikään vuorovaikutusta voidaan arvioida yhteisistä leikkitilanteista, joissa voidaan jo käyttää leluja. Voidaan arvioida muun muassa kuka tekee leikissä aloitteen, kuka jatkaa ja saako vauva keskittyä rauhassa leikkiin vai keskeyttääkö vanhempi leikin. On tärkeää arvioida sitä, reagoiko vanhempi lapsen aloitteisiin, sääteleekö hän riittävästi yhdessäoloa ja huomaako hän, milloin lapsi haluaa lopettaa leikin. (Räihä 2004, 129)

Noin vuoden iässä (9–12kk) lapsen elämässä tapahtuu suuria muutoksia. Lapsi voi aloittaa päivähoidon. Tällöin voidaan arvioida esimerkiksi ero- ja jälleennäkemistilanteita. Ikävaiheeseen on kehitetty kiintymyssuhteen arviointimenetelmä, vierastilannetesti. Vierastaminen ja lohdutuksen hakeminen

vanhemmalta kuvastavat kiintymyssuhteen positiivisia elementtejä. Tästä ikävaiheesta eteenpäin lapsen ja vanhemman vuorovaikutus sisältää neuvotteluja, esimerkiksi siitä milloin yhteinen leikki lopetetaan. (Räihä 2004, 129.)

Lapsen ja vanhemman välinen suhde muuttuu kahden ikävuoden tuntumassa, kun lapsesta tulee leikki-ikäinen. Tähän asti suhdetta on määritellyt hyvin pitkälle vanhemman tehtävä tarjota lapselle hoivaa ja emotionaalista yhteyttä. Uutena elementtinä vuorovaikutukseen tulee kielitaito. Lapsen kielellinen kehitys rakentuu pitkälti niihin arkisiin keskusteluihin, joita vanhempi käy lapsensa kanssa. (Salo & Mäkelä 2007, 11.)

Leikki-ikäinen lapsi elää peiliminän vaihetta, jossa hän jatkuvasti testaa eli peilaa omaa arvoaan muiden antaman palautteen kautta. Tämä voi näkyä muun muassa jatkuvana huomion hakemisena vanhemmilta. Pyrkiessään itsenäistymään lapsi voi ajautua konflikteihin vanhempiensa kanssa. Silloin tärkeää on kiinnittää huomiota tapaan, jolla vanhempi ja lapsi yhdessä ratkaisevat konfliktitilanteet. (Salo & Mäkelä 2007, 11.)

3.3 Kiintymyssuhde

John Bowlby, englantilainen lasten psykiatri ja psykoanalyytikko, on kehittänyt kiintymyssuhdeteorian. Kiintymyssuhdeteoria auttaa ymmärtämään pysyvien ja turvallisten varhaisten ihmissuhteiden merkitystä yksilön kehityksen kannalta. Kiintymyssuhdeteoria tutkii kaksisuuntaisen prosessin toista puolta, eli vauvan tai lapsen kiinnittymistä vanhempaan ja sitä, kuinka vanhempi omalla toiminnallaan vaikuttaa tämän suhteen laatuun. (Sinkkonen & Kalland 2001, 198.)

Bowlby korosti, että pieni lapsi tarvitsee pysyviä ihmissuhteita ja että niiden katkokset voivat olla lapsen kehityksen kannalta riskitekijä. Kiintymyssuhdeteoriaa onkin hyödynnetty tutkittaessa lapsia, jotka ovat

kasvaneet turvattomissa ja vaarallisissa olosuhteissa tai joiden kiintymyssuhteet ovat katkeilleet muista syistä. (Sinkkonen & Kalland 2001, 8–9.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen hyvä kehitys edellyttää lapselle tärkeiden aikuisten pysyvyyttä ja todellista läsnäoloa päivittäisessä elämässä. Kiintymyksellä viitataan tunnesiteeseen, joka muodostuu lapsen ja sen henkilön välille, jota lapsi pitää turvallisimpana. Lapsi turvautuu turvalliseen aikuiseen erityisesti silloin, kun hän tuntee jostain syystä uhkaa tai on hädissään ja peloissaan. Kiintymyskäyttäytymisellä tarkoitetaan lapsen erilaista vaativaa käyttäytymistä ennen kaikkea pelottavissa ja uhkaavissa tilanteissa. Kiintymyskäyttäytymisen tarkoituksena on säilyttää tai lisätä läheisyyttä ensisijaiseen kiintymyssuhteeseen. (Rusanen 2011, 27, 31.)

Kiintymyskäyttäytyminen ja aikuisen siihen vastaaminen muodostavat yhdessä läheisyydensäätelysystemin, joka onnistuessaan tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Toiminta ja turvan hakeminen ovat silloin tasapainossa toisiinsa nähden. Turvalliset ja hyvät vuorovaikutuskokemukset edistävät tutkimusten mukaan myös aivojen fysiologista kehitystä. Tämä puolestaan edistää lapsen kykyä olla vuorovaikutuksessa häntä hoitavien aikuisten kanssa. (Rusanen 2011, 36)

Tärkeimpiin turvallisen kiintymyssuhteen edellytyksiin kuuluu vanhemman sensitiivisyys eli kyky ja halu havaita lapsen viestejä ja vastata niihin oikeaan aikaan ja oikealla tavalla. Vanhemmalta vaaditaan kykyä reflektoida eli peilata omiaan ja lapsen tunnetiloja, tarpeita ja haluja. Lapsen biologisen ja neurologisen kehityksen kannalta on tärkeää että vanhempi on emotionaalisesti läsnä. (Punamäki 2011,112.)

3.4 Vuorovaikutuksen haasteet lapsiperheissä

Lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat muun muassa vanhempien parisuhteen laatu, lapsen ja vanhemman fyysinen ja psyykinen tila, perheen sosioekonomiset olosuhteet, perheen muut lapset, sukulaisten ja

muiden perheen ulkopuolisten antaman tuen määrä ja laatu sekä vanhemman kyky selviytyä stressistä. Perheeseen saattaa kasaantua erilaisia riskitekijöitä, jotka voivat vaikeuttaa myönteisen vuorovaikutussuhteen muodostumista. Tällaisia riskitekijöitä voivat olla muun muassa lapsen vammaisuus tai vakava sairaus, vanhemman psyykkinen sairaus, alhainen koulutustaso tai päihderiippuvuus. (Räihä 2004, 125–130.)

Tampereen yliopiston Terveen kehityksen edellytykset –projektin tutkimuksessa tunnistettiin erilaisia perhetyyppejä, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen. Tutkimuksen mukaan psyykkeen puolustuskeinot eli defenssimekanismit ovat voimakkaampia niillä lapsilla, joiden perheet ovat ihmissuhteiltaan tasapainottomia. Jos lapset eivät opi tietoisempien tunteensäätelykeinojen käyttöä vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa, he joutuvat sopeutumaan stressaaviin tilanteisiin puolustusmekanismien avulla. (Lindblom 2010.)

Molemmat tai kaikki vuorovaikutuksen osapuolet tuovat vuorovaikutukseen oman biologisen varustuksensa. Vauvoilla on jo synnynnäisiä eroja muun muassa reagoititavassaan. Myös vanhempien reagoititavoissa ja käyttäytymisessä on paljon eroavaisuuksia. Esimerkiksi jotkut äidit pyrkivät toimimaan lapsensa kanssa ikään kuin tietyn käsikirjoituksen mukaan. Lapsen hoito koetaan tehtäväksi ja vuorovaikutuksesta tulee suoritustilanne. Vanhemmat eivät näe lasta omana kehittyvänä persoonana vaan heidän kontaktinsa lapseen ovat kaavamaisia. Yliaktiivisen vauvan kanssa liiallisesti ohjailevat vanhemmat voivat joutua konfliktitilanteisiin, koska lapsi tarvitsee rajoituksia ja ärsykemäärän vähentämistä. Tällöin vanhemman tulisi rauhoittaa häntä. (Räihä 2004, 130–131.)

Jokaisessa lapsiperheessä vuorovaikutus häiriintyy joskus tilapäisesti. Pienten lasten perheissä vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat näkyvät arkipäivän tilanteissa, kuten nukkumisessa tai nukkumaan menemisessä, syömisessä ja päivärytmin muodostumisessa. Useimmat perheet selviävät näistä ongelmista lapsen kasvaessa ja vanhempien löytäessä keinoja ratkaista arjen ongelmatilanteita. Vuorovaikutuksen häiriöstä voidaan puhua, jos ongelmat ovat jatkuvia ja toistuvia. (Räihä 2004, 130.)

Vuorovaikutuksen häiriöt ilmenevät joko lapsen tai vanhemman/vanhempien tai sekä lapsen että vanhemman/vanhempien käyttäytymisessä ja kommunikaatiossa. Vuorovaikutushäiriötä arvioitaessa otetaan huomioon käyttäytymisen laatu, vuorovaikutuksen emotionaalinen sävy ja vuorovaikutuksen psykologinen merkitys. (Räihä 2004, 130–131.) Varhainen puuttuminen voi ennaltaehkäistä myöhempiä psyykkisiä tai kehityksellisiä ongelmia. Vuorovaikutuksen ongelmia määriteltäessä on tärkeää pohtia mikä tai minkälaiset pulmat ovat sen laatuksia, että niistä todella on haittaa lapsen kehitykselle. (Salo & Mäkelä 2007, 8.)

3.5 Ryhmätoiminta vuorovaikutuksen tukemiseksi

Ammatillinen ryhmätoiminta tarvitsee ohjaajan. Ohjaajalla on päävastuu ryhmän tehtäväsuorituksen ja kiinteyden edistämisessä. Ryhmän ohjaajan tehtävä edellyttää aina jonkin verran vallankäyttöä. Auktoriteettiasemansa vuoksi ohjaajan suhtautumistavalla yksittäisiin ryhmän jäseniin, ryhmäkokonaisuuteen, käsiteltävään asiaan ja ryhmän toimintatapoihin, on erityinen, koko ryhmään vaikuttava merkitys. (Jauhiainen & Eskola 1994, 146–147.)

Ohjaajan tehtävät eli ohjausteot ovat tavoitteellista ja perusteltua, ryhmädynaamisten tekijöiden tietoista käyttämistä. Tekeminen, tekemättä jättäminen, puhuminen ja vaikeneminen ovat yhtä lailla ohjaustekoja, kun ne tehdään tavoitteellisesti. Ohjaaja pyrkii tilannearvionsa perusteella ohjaamaan prosesseja tavoitteen suuntaan. Ohjauksen tulee siis aina perustua käsillä olevaan tilanteeseen ja siinä ilmeneviin toimimisen tarpeisiin, sekä ryhmän toiminnan tarkoitukseen ja tavoitteisiin. (Jauhiainen & Eskola 1994, 147–148.)

Haaranen Itä-Suomen yliopistosta on tutkinut väitöskirjassaan vanhempainryhmien vaikutusta lapsiperheiden hyvinvointiin. Tutkimuksen mukaan vanhemmat saivat ryhmätoiminnasta muun muassa lisääntyntä ymmärrystä vanhemmuudesta ja tietoa erilaisista asioista, kuten lasten hoidosta ja perheille suunnatuista tukipalveluista. Ryhmiin osallistuneet vanhemmat

kokivat saaneensa lisää luottamusta omiin kykyihinsä vanhempana, lisääntyntä motivaatiota vanhemmuuteen, hyväksytyksi tulemisen tunnetta ja rohkaisua. Ryhmätoiminnasta vanhemmat saivat myös uusia ratkaisuja perheen arjen sujumiseen ja vanhemmuuteen. (Haaranen 2012, 63.)

Yksi Suomessa tunnettu vuorovaikutusta tukeva ryhmätoimintamenetelmä on ryhmätheraplay. Yhdysvalloista rantautunut Theraplay-menetelmä keskittyy korjaamaan varhaisia tunne-elämän vaurioita ja rakentamaan uutta kiintymyssuhdetta lapsen ja vanhemman välille. (Sannemanni 2003.) Ryhmätheraplay on suunnitelmallista, vuorovaikutteista ja leikinomaista toimintaa. Toiminnan tavoitteena on tarjota jäsenyneysissä tilanteissa haasteita, onnistumisen kokemuksia, iloista vuorovaikutusta, hoivaa ja rohkaisua. (Laakso 2014). Toiminta perustuu iloon ja onnistumiseen, emotionaalista yhteyttä rakentaviin vuorovaikutusleikkeihin ja hoivaan (Laitinen 2011).

Ryhmätheraplayta voidaan soveltaa moniin eri tarkoituksiin ja eri asiakasryhmille. Ryhmät ovat antaneet tukea vanhemmuuteen ja tukeneet osaltaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja yhdessäoloa. Ryhmätheraplayta on käytetty lapsiperheiden ja lasten lisäksi kouluissa ryhmähengen tukemiseen ja koulukiusaamisen ehkäisyyn, lastensuojelulaitoksissa, lastenpsykiatrisissa hoitolaitoksissa ja vanhustyössä. Oleellisina elementteinä toimintaan kuuluu hyvä kosketus, katsekontakti ja hyväksyntä. (Laakso 2014). Theraplay on nimikesuojattu ja rekisteröity terapiamuto (Suomen theraplay-yhdistys ry 2014). Opinnäytetyöni kohderyhmä ei ole ryhmätheraplay-ryhmä, mutta sen toiminnassa on paljon yhteneväisyyksiä theraplayn toimintaperiaatteisiin.

3.6 Vuorovaikutusleikit

Vuorovaikutusleikkejä käytetään menetelmänä Theraplay-vuorovaikutusterapiassa (Korhonen 2008, 3). Vuorovaikutusleikki on leikkiä, jossa keskitytään läheisyyteen ja vuorovaikutukseen vanhemman ja lapsen välillä. Läheisyyden tunne rakentuu tekemällä ja toimimalla yhdessä. Tärkeää

on sanaton vuorovaikutus, johon kuuluu muun muassa katsekontakti, kosketus, liike, ilmeet ja eleet. Vuorovaikutusleikin tavoitteena on aito yhteyden kokemus lapsen ja vanhemman välillä. Lapsi saa kokea tunteen nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta. (Korhonen 2014.)

Vuorovaikutusleikit tarjoavat lapselle kokemuksen siitä, että hän on vanhemmalleen tärkeä. Tärkeäksi kokemisen tunne syntyy etenkin sen kautta, että vanhempi iloitsee lapsestaan. Lapsen itsetuntoa vahvistaa tunne siitä, että joku nauttii hänen seurastaan. Usein tunnekokemus vaikuttaa voimallisemmin kuin sanallinen kehuminen. Vanhemmille vuorovaikutusleikkioppaan laatineen psykologi Satu Korhosen (2008, 3) mukaan vuorovaikutusleikkien tärkein tavoite on auttaa vanhempaa oivaltamaan vuorovaikutusleikkien luonne intensiivisenä, ilonsävytteisenä yhdessäolon tapana.

Theraplay-vuorovaikutusterapian taustalla on teoria korjaavien kokemusten mahdollisuuksista. Vuorovaikutusleikit ovat hyödyllisiä esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen varhaislapsuudessa vanhemman elämäntilanne on ollut raskas ja lapsesta iloittamiseen ei ole jäänyt voimavaroja. (Korhonen 2014.) Yksi tärkeimmistä vuorovaikutusleikkien elementeistä on hoivaaminen. Fyysisiä hoivaleikkejä ovat muun muassa tuudittelu, pajailu, syöttäminen ja ”pipien” voitelu. Theraplayn vuorovaikutusleikit toimivat pääasiassa esikielellisellä tasolla eikä niissä käytetä esimerkiksi leluja. (Sannemanni 2003, 12–13.)

Vuorovaikutusleikkeihin kuuluvat leikit tai menetelmät eivät sinällään ole uusia tai erikoisia. Kyse on enemmänkin arkisissa vuorovaikutustilanteissa lapsen kohtaamisesta. Esimerkiksi sukkaa riisussa voidaan laskea varpaat niitä ihastellen tai illalla ennen nukkumaan menoa rasvata lapsen kädet. Kun vanhempi on tietoinen näiden aidon kohtaamisen hetkien voimakkaasta vaikutuksesta lapsen käsitykseen itsestä ja muista ihmisistä, on mahdollisuus tietoisesti lisätä myönteisen vuorovaikutuksen hetkiä arjessa. (Korhonen 2008, 3.)

4 Aikaisemmat tutkimukset ja kehittämistyö

Kansallisen terveydenhuollon ja kansallisten sosiaalialan hankkeiden yhteisiä peruspalveluiden kehittämisalueita ovat 2000-luvulla olleet lapset, nuoret ja perheet. Keskeisenä tavoitteena on turvata lapsiperheiden tarpeisiin vastaavien palveluiden saaminen. Yhteisiä valtakunnallisia tavoitteita ovat myös perustyön vahvistaminen, huomion kiinnittäminen ennaltaehkäisevään työhön sekä perustason ja erityistason yhteistyöhön. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 12.)

Perhepalveluita kehitettäessä lasten hyvinvointi on toiminnan perimmäinen tavoite. Lapsen hyvinvointi taas on pitkälti sidoksissa koko perheen hyvinvointiin, vanhempien parisuhteen toimivuuteen ja vastuulliseen vanhemmuuteen. Lapsen hyvinvointia voidaan parhaiten edistää toimimalla yhdessä perheiden kanssa ja vahvistamalla vanhemmuutta. Stakesin hankkeessa Vanhemmuuden aika (2000–2001) vanhemmuuden vahvistamisen ja tukemisen haasteiksi nousivat muun muassa perherakenteiden muutokset, kasvatuskäsitysten muutokset, sosiaaliset ongelmat ja syrjäytyneisyys, vertaisryhmät ja keskinäinen tuki sekä isyyden tukeminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 13.)

Ehkäisevän perhetyön vaikuttavuutta on arvioitu muun muassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperhe-projektissa vuosina 1999–2000. Hankkeen sisäisen ja ulkoisen arvioinnin mukaan ennaltaehkäisevän perhetyön asiakasperheissä vältyttiin 4–6 kertaa kalliimpien palveluiden käytöltä. Perheet kokivat, että ehkäisevällä ja varhaisella tuella oli vaikutusta perheiden hyvinvointiin. Parhaimmillaan ehkäisevä ja varhainen tuki merkitsivät perheille negatiivisten elämäntapahtumaketjujen katkeamista. (Heino 2008, 38.)

Valtakunnallinen Perhe-hanke oli ennaltaehkäisevä, lapsiperheiden hyvinvointia edistävä kumppanuushanke. Hanke toteutettiin vuosina 2005–2007 osana sosiaalialan ja terveydenhuollon kansallisia kehittämishankkeita. Hankkeessa keskeistä oli ylisektorisen kumppanuuden tiivistäminen, varhaisen tuen työ- ja

toimintatapojen luominen, vanhemman ja lapsen äänen kuuleminen sekä isän aseman vahvistaminen perheessä ja yhteiskunnassa. (Kemppainen 2008).

Perhe-hankkeessa pyrittiin kehittämään perhekeskustoimintaa. Perhekeskuksen tavoitteena on tukea vanhemmuutta ja siten edistää vanhempien, lapsien ja koko perheen hyvinvointia. Toiminta perustuu ennaltaehkäisevän työn periaatteisiin. Perhekeskustoiminnassa käytettyjä palveluita ja menetelmiä ovat muun muassa perheiden kohtaamispaikat, vertaisryhmätoiminta, neuvolan ja päivähoidon perhetyön kehittäminen, isätoiminta, parisuhdetyö, alueellinen perhetoimijoiden yhteistyö ja perhevalmennusmallin uudistaminen. (Kemppainen 2008.)

Päivähoidon perhetyöstä on viime vuosina tehty joitakin ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä. Palvelu on suhteellisen tuore eikä sitä vielä ole jokaisesta kunnasta, joten tutkimuksiakaan ei ole vielä tehty kovin paljoa. Opinnäytetyönä on tähän asti muun muassa kerätty vanhempien kokemuksia yleisellä tasolla päivähoidon perhetyön palveluista sekä varhaiskasvatuksen henkilökunnan toiveita perhetyöntekijän toimenkuvaa kohtaan. Määttälän ja Sairasen (2013) toiminnallisessa opinnäytetyössä laadittiin menetelmäkansio Savonlinnan päivähoidon perhetyön tueksi. Kansioon kerättiin työmenetelmiä, jotka liittyvät perheiden arjen hallintaan ja perheen vuorovaikutukseen. (Määttälä & Sairanen 2013.)

Sulku (2013) on selvittänyt opinnäytetyössään vanhempien kokemuksia Joensuun kaupungin päivähoidon perhetyöstä. Vanhemmat kuvailivat päivähoidon perhetyötä merkitykselliseksi ja hyödylliseksi palveluksi. Tulosten mukaan työmuodoista vertaisryhmät ja keskustelumuotoinen tuki osoittautuivat erityisen toimiviksi. Vanhemmat painottivat myös matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä. (Sulku 2013.)

Päivähoidon perhetyön yksittäisistä työmuodoista, kuten vertaisryhmistä, ei ole vielä juurikaan tehty opinnäytetöitä. Vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta ja sen tukemisesta on tehty pääasiassa toiminnallisia opinnäytetöitä. Esimerkiksi Mansberg ja Rantonen (2012) Diakonia-

ammattikorkeakoulusta ovat tehneet opinnäytetyön vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistamisesta ryhmätoiminnan avulla. Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja he olivat itse suunnitelleet ja toteuttaneet ryhmätoimintaa Pienperheyhdistyksen perhepaikka Punahilkassa. (Mansberg & Rantonen 2012.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Tein opinnäytetyöni toimeksiantona (liite 1) Liperin kunnan varhaiskasvatus- ja koulutustoimelle. Kirjallisen tutkimusluvan hain kunnan varhaiskasvatuksen johtajalta ja hoito- ja hoivapalveluiden johtajalta (liite 2). Opinnäytetyön työelämän ohjaajina toimivat varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja neuvolan perhetyöntekijä, jotka myös ohjasivat Ihmeet tapahtuvat arjessa –ryhmää. Ryhmän vanhemmat olivat tutkimuksellisen opinnäytetyöni kohderyhmä.

Opinnäytetyönprosessi alkoi, kun otin yhteyttä Liperin kunnan varhaiskasvatuksen vastaavaan, jolta sain varhaiskasvatuksen perheohjaajan yhteystiedot. Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun yhdessä syksyllä 2013. Toimeksiantajien toiveena oli saada vanhempien kokemustietoa ryhmätoiminnasta. Kokemustiedon avulla toimintaa voidaan kehittää vastaamaan entistä enemmän asiakkaiden tarpeisiin. Opinnäytetyö voi myös tuoda toiminnalle lisää näkyvyyttä.

5.1 Ihmeet tapahtuvat arjessa –ryhmätoiminta

Ihmeet tapahtuvat arjessa –ryhmä on tarkoitettu leikki-ikäiselle lapselle (3–5 v) ja hänen vanhemmalleen. Ryhmässä keskitytään läheisyyteen ja vuorovaikutukseen lapsen ja vanhemman välillä sekä iloitaan ja nautitaan yhdessäolosta. Ryhmää ohjaavat varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja neuvolan perhetyöntekijä. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa ja tapaamisia on yhteensä

kuusi. Ryhmässä on kerrallaan noin kuusi vanhempi-lapsi -paria. Toiminta on osallistujille maksutonta. (Liperin kunta 2014.)

Toimintaa ohjaavat ennaltaehkäisevän perhetyön periaatteet. Ryhmän tavoitteena on tukea vanhemmuutta, auttaa löytämään voimavaroja ja tuoda uusia toiminnallisia keinoja vanhemman ja lapsen väliseen päivittäiseen vuorovaikutukseen ja yhdessä tekemiseen. Tärkeitä teemoja ovat läheisyys, kosketuksen merkitys (syliä ja silityksiä), kohtaaminen ja läsnäolo. (Liperin kunta 2014.)

Olin havainnoimassa ryhmän toimintaa keväällä 2014, kun kyseistä ryhmätoimintaa järjestettiin toista kertaa. Ensimmäisen kerran Ihmeet tapahtuvat arjessa -ryhmää järjestettiin vuonna 2013. Keväällä 2014 ryhmään osallistui kuusi äitiä lapsineen. Ryhmä on tarkoitettu vanhemmalle ja yhdelle lapselle, joten sisaruksille oli järjestetty hoitopalvelu ryhmätoiminnan ajaksi. Sisarusten hoidosta vastasivat kaksi harjoittelujaksolla ollutta Karelia-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijaa.

Ryhmän tapaamiset alkoivat jokaisen vanhempi-lapsi -parin tervetulleeksi toivottamisella ja kuulumisten vaihdolla. Toiminta alkoi jokaisella kerralla samana toistuvalla alkulaululla, jonka aikana lapsi sai istua oman vanhemman sylissä ja rauhoittua hetken. Alkulaulun jälkeen oli vuorossa ohjattua toimintaa, joka vaihteli aina teeman mukaan. Ryhmä päättyi myös jokaisella kerralla samana toistuvaan loppulauluun.

Seuraavaksi kerron lyhyesti esimerkkejä ryhmän toiminnoista. Ensimmäisellä kerralla lapsi ja vanhempi askartelivat toisilleen tähdet, joiden sakaroihin kirjoitettiin ihania asioita toisesta. Toisella kerralla teemana oli kosketus. Vanhemmat ja lapset muun muassa ”leikkimaalasivat” toisiaan kuvitteellisella maalilla siveltimiä ja sulkia käyttäen ja rasvasivat toistensa kädet. Kolmannella kerralla leivottiin yhdessä pikkuleipiä kotiin viemisiksi.

Neljännellä kerralla teemana oli musiikki. Vanhemmat ja lapset säestivät levyltä soivaa musiikkia rytmisoittimilla ja tekivät omat kappaleensa, jotka sai

halutessaan esittää muille. Viidennellä ryhmän tapaamisella maalattiin perhepotretteja ja painettiin yhdessä maalatut kädet paperiin. Kuudennella kerralla toteutettiin toiveita eli muovailtiin das-massalla. Ryhmän viimeisellä kerralla juhlittiin ryhmän päättymistä retkeilemällä luonnossa. Ryhmä kokoontui laavulle eväsretkelle ja etsimään metsään piilotettuja aarteita.

Toiminnassa käytettiin paljon erilaisia vuorovaikutus- ja laululeikkejä. Jokaisen kerran päätteeksi ryhmäläiset saivat myös päivän teemaan liittyvän kotitehtävän. Esimerkiksi kosketus-kerran kotitehtävänä oli etsiä lapsen mieluisin silitystapa ja -paikka ja musiikkikerralla vanhemman tuli opettaa lapselle jokin laululeikki, jonka muistaa omasta lapsuudestaan.

Vanhemmille jaettiin myös monisteita ja teoriapaketteja esimerkiksi siitä, miten kosketus helpottaa lapsen kokemaan stressiä. Toimintojen välissä, ja etenkin ryhmätoiminnan alussa ja lopussa, oli varattu hieman aikaa keskusteluille. Ryhmä järjestettiin avoimen varhaiskasvatuksen leikkikerhon tilassa. Tilassa oli useita pieniä huoneita, jotka mahdollistivat tilan jakamisen. Toiminnot toteutettiin siten, että vanhempi ja lapsi tekivät niitä yhdessä, esimerkiksi maalaus tehtiin samalle yhteiselle paperille. Joitain yksittäisiä harjoituksia, kuten rytmisoittimilla musiikin säestystä, tehtiin välillä koko ryhmän kesken.

5.2 Tutkimustehtävä ja tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni tutkimustehtävä on selvittää vanhempien kokemuksia vuorovaikutusta tukevasta ryhmätoiminnasta. Tavoitteenani on tuoda esille ryhmään osallistuneiden vanhempien kokemuksia, näkemyksiä, mielipiteitä ja kehittämisideoita toiminnasta. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää ryhmätoiminnan kehittämisessä.

Tutkimusmenetelmäksi valitsin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Pyrkimyksenä on tutkia valittua kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmisiä tiedon keruun kohteina ja

käytetään metodeja, joissa tutkittavien äänet ja näkökulmat pääsevät esille. Lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 152, 155.)

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopii opinnäytetyöhöni, koska pyrin tutkimuksen avulla tuomaan esiin subjektiivisia mielipiteitä ja kokemuksia, enkä todistamaan jonkin teorian oikeaoppisuutta. Hankin tietoa suoraan ihmisiltä itseltään ja pyrin tuomaan heidän äänensä kuuluviin.

5.3 Aineiston hankinta

Hankin aineistoa kahdella toisiaan täydentävällä menetelmällä, jotka ovat teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi. Haastattelun toteutin ryhmän vanhempien ryhmähaastatteluna. Seuraavaksi esittelen menetelmävalinnat ja kerron myös aineiston hankinnan toteutuksesta.

5.3.1 Teemahaastattelu ryhmähaastatteluna

Haastattelu on yksi yleisimmistä tavoista kerätä laadullista aineistoa. Sen tavoitteena on selvittää, mitä jollakulla on mielessään. Haastattelu on tutkijan aloitteesta tapahtuvaa ja hänen johdattamaansa keskustelua. Se on samalla myös vuorovaikutusta, jossa molemmat tai kaikki osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Haastattelun etuna on sen joustavuus. Haastattelija voi haastattelutilanteessa täsmentää ja toistaa kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja esittää tarkentavia lisäkysymyksiä. Joustavuutta tuo myös se, että kysymykset voidaan esittää haastattelijan haluamassa järjestyksessä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75.)

Valitsin teemahaastattelun, koska halusin saada haastateltavilta vastauksia tiettyihin teemoihin liittyen. Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi haastattelijan ennalta määrittelemiä teemoja. Haastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten tai valmiiksi muotoiltujen kysymysten

mukaan, vaan väljemmin kohdentuen tiettyihin teemoihin. Teemahaastattelun avulla haastateltavat saavat vastaamiseen vapautta. Teemahaastattelu on muodoltaan avointa ja silloin vastaaja pääsee halutessaan puhumaan varsin vapaamuotoisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 87–88.)

Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn tietoon (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77–78). Teemat eli aihepiirit, joihin haastattelussa keskityttiin, valitsin tutkimustehtävän mukaisiksi. Haastattelurungon laatiminen edellytti perehtymistä teoretietoon. Teemojen ja kysymysten laatimiseen sain apua myös opinnäytetyöni työelämäohjaajilta. Pidimme palavereita ja esittelin heille alustavat haastattelu- ja havainnointirungot. Sain heiltä käytännön tietoa toiminnasta ja vinkkejä aineiston hankkimiseen. Haastattelun teemoiksi valikoitui lopulta vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä, ryhmätoiminta, menetelmät ja kehittämisideat. Näiden pääteemojen ympärille rakensin teemahaastattelurungon (liite 3), joka oli apuna haastattelutilanteessa.

Kysymykset pyrin muotoilemaan helposti ymmärrettäväksi. Testasin haastattelurungon toimivuutta esihaastattelun keinoin myös koulussa opinnäytetyön pienryhmäohjauksessa. Esihaastattelun jälkeen muokkasin vielä joitakin kysymyksiä, jotka olivat vaikeasti ymmärrettäviä tai moniselitteisiä.

Teemahaastattelun toteutin ryhmähaastatteluna, johon osallistui kolme ryhmän vanhempaa. Ryhmähaastattelu on haastattelu, jossa paikalla on useita haastateltavia. Tavoitteena on saada aikaan ryhmäkeskustelua haastattelijan valitsemasta aiheesta tai teemoista. Eskolan ja Suorannan (1998, 96–97) mukaan sopiva aihe ryhmähaastattelulle on sellainen, josta osallistujilla on erilaisia mielipiteitä. Ryhmähaastattelu on toimiva tapa kerätä aineistoa muun muassa silloin kun tavoitellaan jonkin asian tai ilmiön ymmärtämistä ja oivaltamista tai tavoitellaan uusia ideoita. (Eskola & Suoranta 1998, 96–97).

Ryhmähaastattelu oli luonteva valinta, koska haastateltavia yhdisti jo valmiiksi saman ryhmän jäsenyys ja ryhmänä toimiminen oli heille entuudestaan tuttua. Tutkimustehtäväni oli kerätä ryhmäläisten kokemuksia toiminnasta ja uskoin,

että keskustelemalla, vaihtamalla kokemuksia ja muistoja, saisin enemmän tietoa kuin yksilöhaastatteluilla. Haastattelun ajaksi lapsille oli järjestetty naamiaiset ja toimintaa, jota ohjasivat perheohjaajat ja sairaanhoitajaopiskelija. Haastattelun aika ja paikka olivat samat kuin ryhmän muillakin tapaamisilla. Näin halusin tehdä kynnyksen haastatteluun osallistumiseen mahdollisimman matalaksi. Haastattelutilanteen pyrin luomaan rennoksi ja keskustelunomaiseksi. Istuimme saman pöydän ääressä ja tarjolla oli kahvia ja pientä naposteltavaa.

Kertasin osallistujille vielä ennen haastattelun alkua, että käsittelen aineistoa anonyyminä eivätkä heidän henkilöllisyytensä tulisi ilmi missään vaiheessa prosessia. Kerroin teemahaastattelun piirteistä ja korostin, että toisten sanomisia saa kommentoida vapaasti. Annoin haastateltaville myös mahdollisuuden esittää minulle kysymyksiä haastatteluun tai opinnäytetyöhön liittyen. Haastateltavat olivat kiinnostuneita aiheesta ja keskustelua syntyi helposti. Haastattelutilanne kesti noin 45 minuuttia. Nauhoitin haastattelut nauhurilla. Nauhurin käytöstä olin kertonut haastateltaville saatekirjeessä (liite 4), joten se ei tullut kenellekään yllätyksenä.

5.3.2 Osallistuva havainnointi

Haastattelun lisäksi keräsin aineistoa havainnoimalla. Olin mukana ryhmän toiminnassa sen jokaisella tapaamiskerralla. Havainnoimalla toimintaa tavoitteeni oli saada hieman erilaista tietoa kuin haastatteluilla. Havainnointi toimi hyvänä ”tukimenetelmänä” haastattelun rinnalla ja sen avulla sain täydennettyä teemahaastattelulla saatua aineistoa.

Havainnoinnin (observation) avulla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Hirsjärven ym. (1997, 202) mukaan havainnointi on erinomainen menetelmä muun muassa vuorovaikutuksen tutkimiseen tai silloin kun halutaan saada tietoa, josta tutkittavat eivät ehkä halua kertoa suoraan haastattelijalle.

Osallistuvassa havainnoinnissa on tyypillistä, että tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa. Osallistumisen aste voi vaihdella täydellisestä osallistumisesta sivusta seuraamiseen. Havainnointia käytettäessä aineistonkeruussa on tärkeää muistaa pitää havainnot ja omat tulkinnat näistä havainnoista erillään (Hirsjärvi ym. 1997, 205–206.)

Havainnoin tueksi tein havainnointirungon (liite 3), jossa havainnoitavat asiat ovat jaettu teemoihin. Havainnoitavat teemat valitsin teoriaan perehtymisen jälkeen. Havainnoitavat teemat keskittyivät ryhmän toimintaan, käytettyihin menetelmiin ja ryhmän ohjaukseen. Osallistuin ryhmän toimintaan seuraamalla sitä sivusta ja kirjaamalla ylös havaintoja. Ryhmäläiset olivat koko ajan tietoisia roolistani havainnoijana, koska esittelin itseni ja kerroin opinnäytetyöstä heti ensimmäisellä tapaamisella.

5.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Haastattelemalla ja havainnoimalla kerätty aineisto on nauhoitettua tai käsin kirjoitettua, joten aineisto tulee kirjoittaa puhtaaksi analysoimista helpottavaan muotoon (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Aineistot litteroin eli kirjoitin puhtaaksi tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmalla. Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi noin 12 A4-sivua ja havainnointiaineistoa 7 A4-sivua.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota käytetään usein laadullisen tutkimuksen analyysissä. Sisällönanalyysiä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä, joka on liitettävissä erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Voidaan sanoa, että useimmiten laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, jos sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.)

Tutkija saa vastauksia tutkimustehtäväänsä yhdistelemällä käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa empiirisestä aineistosta

liikutaan kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin avulla tutkija pyrkii luomaan sanallisen ja selkeän kuvauksen tutkittavasta ilmiöistä. Analyysi tuo aineistoon selkeyttä, ja sen avulla voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti eli induktiivisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115, 110.)

Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään rakentamaan teoreettinen kokonaisuus. Analysoitavat asiat valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Aikaisemmillä havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei pitäisi olla vaikutusta analyysin toteutukseen, koska analyysin oletetaan olevan aineistolähtöistä. Kaikki mitä tutkittavasta ilmiöstä tiedetään aikaisempien tutkimusten perusteella, pyritään aineistoa analysoitaessa sulkemaan analyysin ulkopuolelle, jotta se ei vaikuttaisi analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97.)

Tein analyysin aineistolähtöistä analyysitapaa mukaillen, koska halusin selvittää vanhempien subjektiivisia kokemuksia toiminnasta. Kokemusten selittäminen teorialla ei mielestäni sopinut tutkimustehtäväni tarkoitukseen. Teoreettinen näkemys aiheesta muodostui siten vasta aineiston sisällönanalyysin jälkeen.

Aloitin analyysin perehtymällä hyvin litteroituun aineistoon, jotta se tulisi mahdollisimman tutuksi. Aineiston analyysissä seurasin Tuomen ja Sarajärven (2002, 110–114) aineistolähtöisen analyysin prosessia. Prosessin ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–114). Karsin aineistosta ylimääräisen, tutkimustehtävän kannalta tarpeettoman aineiston. Haastattelussa ja havainnointimuistiinpanoissa oli mukana myös aineistoa, joka ei teemoiltaan sopinut tämän opinnäytetyön tutkimustehtävään, joten ne piti jättää pois. Muokkasin haastatteluaineiston alkuperäisilmauksista eli suorista sitaateista, helpommin käsiteltäviä, pelkistettyjä ilmauksia, jotka sisälsivät vain tutkimustehtävän kannalta olennaista informaatiota.

Pelkistämisen jälkeen klusteroin eli ryhmittelin aineiston. Klusterointivaiheessa pelkistetyt ilmaukset yhdistellään samankaltaisuuksia etsimällä luokiksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–114). Luokat nimesin sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Haastatteluaineistosta alaluokkia tuli yhteensä seitsemän kappaletta. Havainnointiaineistosta alaluokkia tuli kolme: ryhmän ohjaus, toiminta/menetelmät ja ryhmän jäsenten osallistuminen. Esimerkki haastatteluaineiston ryhmittelystä löytyy opinnäytetyön liitteistä (liite 6).

Alaluokkien ryhmittelyn jälkeen oli vuorossa aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä tutkija erottelee tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja muodostaa teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämistä toteutetaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin aineiston sisältö sitä vaatii. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–114.) Abstrahoinnin jälkeen alaluokista muodostui kolme yläluokkaa: vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus, tuki vanhemmuuteen ja ryhmätoiminnan kehittämisideat. Näistä yläluokista muodostuivat opinnäytetyön tulokset. Havainnoimalla saadun aineiston ryhmittelin yläluokkiin vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja tuki vanhemmuuteen. Analyysipolku löytyy opinnäytetyön liitteistä (liite 5).

6 Tulokset

Seuraavaksi esittelen tuloksia luokittain. Tulosten lomassa on havainnollistavia, suoria lainauksia haastattelusta sekä havaintojani. Lainaukset olen valinnut siten, etteivät haastateltavien henkilöllisyydet ole tunnistettavissa. Havainnoinnilla saadut tulokset pyrin erottelemaan selkeästi haastattelutuloksista. Opinnäytetyön tulokset vastaavat tutkimustehtävään, joka oli vanhempien kokemusten selvittäminen vuorovaikutusta tukevasta ryhmätoiminnasta.

6.1 Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus

Kaikki haastateltavat kokivat heidän suhteensa lapseen lähentyneen ryhmätoiminnan aikana. Haastateltaville oli tullut tunne lähentyneestä suhteesta ja myönteisen vuorovaikutuksen lisääntymisestä vaikka sitä olikin vaikeaa sanoa kuvailla.

Ehkä vähän vaikee sanoa millä tavalla. Kuitenkin suhde jollain lailla lähentynyt.

Haastateltavat kuvailivat etenkin fyysisen läheisyyden lisääntyneen. Eräs haastateltava kertoi, kuinka hänen lapsensa on oppinut rentoutumaan yhdessä olon hetkinä ja oppinut uudella tavalla nauttimaan läheisyydestä. Sama lapsi oli aikaisemmin vierastanut esimerkiksi sylissä istumista eikä ollut oma-aloitteisesti hakeutunut vanhemman läheisyyteen.

Ryhmätoiminnassa lapsi ja vanhempi toimivat yhdessä pareina. Toistuvat alku- ja loppulaulut kuunneltiin vanhemman sylissä istuen ja toisen läheisyydessä hetken rauhoittuen. Myös monet harjoitukset kuten hieronta, yhdessä musisointi ja muovaileminen olivat hetkiä, jolloin vanhempi ja lapsi saivat toimia rauhallisessa tilassa kahdestaan. Haastateltavat kertoivat, että lapset olivat ottaneet myös kotona rohkeammin kontaktia vanhempaan, pyytäneet päästä syliin ja hakeutuneet läheisyyteen.

Meillä tuon kosketuskerran jälkeen kotona lapsi meni miun taakse kun katoin telkkaria ja teki miulle spontaanisti siinä päähieronnan! Se oli ihan uutta.

Yksi haastateltavista kertoi, että hän oli ryhmän aikana nähnyt uusia puolia lapsestaan. Uudessa ryhmässä ja uudenaikaisessa tilanteessa toimiessa omasta lapsesta tuli esiin uusia piirteitä ja ominaisuuksia kuin esimerkiksi kotioloissa. Hän kuvaili, kuinka oli oppinut uusia asioita lapsestaan ja tuntee nyt lastaan paremmin kuin aikaisemmin.

Havainnoin, että lapset reagoivat ryhmän toimintoihin eri tavoilla. Esimerkiksi yksi lapsista ahdistui ja muuttui itkuseksi, koska alkulaulu oli hänen mielestään

liian surullinen. Joku toinen lapsi taas ensimmäisillä kerroilla olisi mieluummin leikkinyt muiden lasten kanssa kuin oman äitinsä kanssa. Vanhemmat näkivät miten oma lapsi toimii ryhmässä ja mitkä toiminnot ovat lapselle mieluisia ja mitkä eivät. Havaintojeni mukaan, vanhemmat ja lapset löysivät myös yhteisiä mielenkiinnon kohteita, yhteistä tekemistä, joista molemmat pitivät.

Haastateltavat myös kertoivat saaneensa uusia ideoita siihen, mitä kaikkea lapsen kanssa voisi yhdessä tehdä. Ryhmässä kokeiltiin erilaisia menetelmiä vuorovaikutusleikeistä satuhierontaan, yhdessä musisointiin ja muovailuun. Haastateltavat kertoivat, että joitakin toiminnoista jatkettiin kotona ja opetettiin myös muille sisaruksille. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että ryhmätoiminnassa sai tehdä ja kokeilla uusia asioita, joita ei ennen ollut tehnyt yhdessä lapsen kanssa. Lapset myös ehdottivat kotioloissa vanhemmilleen ryhmässä tehtyjä harjoituksia ja toimintoja.

Ehkä tämän myötä sitten enemmän kiinnittänyt huomiota siihen miten lapsen kanssa voi siellä kotona tehdä. Ne on loppujen lopuksi aika yksinkertaisia tilanteita mihin lapsen voi ottaa mukaan.

Kosketus, lapsihieronta ja satuhieronta olivat kaikkien haastateltavien mielestä hyödyllisimpiä menetelmiä ryhmän aikana. Ryhmätoiminnassa vanhemmille jaettiin myös teoriapaketteja, esimerkiksi kosketuksen merkityksestä kertovia artikkeleja ja vuorovaikutusleikkioppaat. Haastateltavat kertoivatkin saaneensa toiminnan aikana uutta tietoa etenkin kosketuksen ja fyysisen läheisyyden merkityksestä vuorovaikutukseen. Uusi tieto herätti ajatuksia vielä kotonakin ja antoi pohdittavaa pitkäksi aikaa.

Vanhemmat kuvailivat ryhmätoiminnan ”avanneen silmiä” ja opettaneen arvostamaan yhteistä aikaa lapsen kanssa. Ryhmätoiminnassa oli järjestetty viikoittainen hetki yhdessä ololle. Sen aikana vanhempi sai keskittyä vain ja ainoastaan yhteen lapseen. Kotioloissa läsnä ovat usein muut perheen lapset, eikä kahdenkeskistä aikaa yhden lapsen kanssa välttämättä ole. Rauhallinen tila ja yhdessä ololle varattu aika auttoivat pysähtymään hetkeen ja keskittymään lapsen kanssa olemiseen.

Havainnoin, että ryhmässä vanhemmat keskittyivät tietoisesti lapsensa kanssa vuorovaikutukseen. He olivat keskittyneitä ja tiesivät, että ryhmässä pyritään tukemaan myönteisen vuorovaikutuksen syntymistä, joten he myös osasivat paneutua siihen toiminnan ajan. Myös haastatteluun osallistuneet vanhemmat kertoivat, että olivat tietoisesti kiinnittäneet kotona arjessa huomiota tilanteisiin, joissa lapsi saa huomioita. Arkiaskareet ja kotityöt voi keskeyttää hetkeksi, jos lapsella on jotain kerrottavaa.

Just sitä on ruvennut ehkä vähän tässä ryhmässäkin opetella, et voi olla et maailma ei kaadu, jos vähän aikaa tekeekin jotain kivaa sen lapsen kanssa ja unohtaa ne kaikki muut kotihommat.

Haastateltavien mukaan lapsen kanssa asioista keskusteleminen oli lisääntynyt ryhmätoiminnan aikana. He kuvailivat, kuinka lapsen kanssa keskusteleminen on ihan oma taitonsa. Siinä aikuiselta vaaditaan erityistä kykyä olla tilanteessa läsnä. Haastateltavista kaksi oli sitä mieltä, että he osaavat nyt kiinnittää paremmin huomiota lapsen kanssa keskustelemiseen ja lapsen kuuntelemiseen kiireisen arjen keskellä.

Ja sen huomasiin tossa et jos lapsi selittää jotain asiaa niin mie saatan siinä samalla tehdä jotain kotiaskareita, niin nyt oon sitten pysäyttänyt kotiaskareet ja katsonu lasta silmiin ja kuunnellut sen asiat. Ehkä oon sitten jatkanut sitä keskustelua jonkin aikaa, et ei se niistä arkiaskareista aikaa vie.

Ryhmätoiminnassa ohjaajat kannustivat vanhempia keskittymään lapsen kuulemiseen. Vanhempia neuvottiin katsomaan lasta silmiin ja vaikka asettumaan lapsen tasolle lattialle. Vanhemmat myös toteuttivat näitä ohjeita toiminnassa.

Eräs haastateltavista kertoi, että ryhmän myötä yhteinen aika lapsen kanssa on lisääntynyt. Haastateltava kertoi vinkin, että yhteisen ajan voi kirjoittaa ylös vaikkapa kalenteriin ja päättää, että silloin keskityn vain tähän lapseen ja olen olemassa häntä varten. Yksi haastateltavista kertoi, että osaa nyt tietoisesti järjestää enemmän aikaa lapsen kanssa olemiseen.

Havainnoin, että lapset oppivat ryhmän loppua kohden ennakoimaan toiminnan rakennetta. Ensimmäisillä kerroilla lapset pyrkivät vielä leikkimään toisten ryhmän lasten kanssa ja heillä oli enemmän vaikeuksia keskittyä toimintaan. Ryhmä kokoontui avoimen varhaiskasvatuksen kerhotilassa, joten siellä oli myös leluja ja ympäristö oli muutenkin lapsia kiinnostava. Lapset oppivat ennakoimaan, että alku- ja loppulaulun aikaan rauhoitutaan oman vanhemman syliin ja toiminnassa muutenkin tehdään yhdessä oman vanhemman kanssa. Lapset keskittyivät toimintaan ja kaikki näyttivät nauttivan yhteisestä hetkestä oman vanhemman kanssa.

6.2 Tuki vanhemmuuteen

Vaikka ryhmätoiminnassa vanhemmat toimivat pääasiassa vain yhdessä omien lastensa kanssa, haastateltavat kokivat saaneensa ryhmästä myös vertaistukea. Muiden ryhmän vanhempien läsnäololla oli positiivinen merkitys kaikille haastateltaville. Samassa elämäntilanteessa olevien lasten ja vanhempien näkeminen koettiin positiiviseksi vaikka yhteistä toimintaa tai keskusteluja ei heidän kanssaan olisi juurikaan ryhmän aikana syntynyt.

Vaikka ei nyt ihan hirveesti ollu sitä vuorovaikutusta vanhempien kesken niin jo se et on vähän niin kuin rinnakkain siinä ja näkee miten eri ihmiset lastensa kanssa on ja on vähän erilaisia perheitä ja lapsia. Se tuntui ihan mukavalta.

Tukea ja kannustusta vanhemmat saivat paitsi toisiltaan myös ryhmän ohjaajilta. Ohjaajien lämmin ja kannustava suhtautumistapa jokaiseen vanhempi-lapsipariin koettiin erityisen merkitykselliseksi. Haastateltavat kuvailivat, kuinka he tunsivat itsensä tervetulleiksi aina ryhmään saapuessaan. Havainnoin, kuinka lämpimästi ohjaajat toivottivat jokaisen lapsen ja vanhemman tervetulleeksi. Ohjaajat antoivat tasaisesti huomiota kaikille ryhmän jäsenille ja vaikuttivat helposti lähestyttäviltä. Ohjaajaparin työnjako oli toimiva ja näytti luontevalta. Toisella oli päävastuu toiminnan ohjauksesta ja toinen avusti ja tuki työpariaan. Päävastuu ohjeiden antamisesta vaihteli harjoituksesta riippuen.

Kun vanhemmat ja lapset olivat jakaantuneina eri puolille tilaa, ohjaajat kiertelivät jokaisen parin luona. Ryhmätoiminta järjestettiin tilassa, jossa oli useita pieniä huoneita, jotka mahdollistivat tilan jakamisen ja rauhallisen yhdessäolon. Ohjaajat herättivät keskustelua, näyttivät esimerkkejä harjoituksista ja jakoivat konkreettisia vinkkejä niiden soveltamisesta. Toisaalta ohjaajat myös antoivat pareille rauhaa ja tilaa toimia ilman keskeytystä. Ohjaajat ikään kuin aistivat tunnelmaa, milloin on sopivaa mennä keskeyttämään parien työskentely ja milloin on parempi ”olla rikkomatta tunnelmaa”. Tunnelma tilassa oli ajoittain todella intiimi kun vanhemmat ja lapset keskittyivät täydellä teholla yhteiseen puuhasteluun.

Eräs haastateltava kertoi, kuinka oli aluksi jännittänyt sitä, tuleeko ohjaajilta miten paljon niin sanottua ylhäältäpäin ohjailua. Haastateltavat kokivat, että ohjaajilta saatu tuki ja kannustus oli heille merkityksellistä. Erään haastateltavan mielestä tärkeimpiä oppeja, mitä perheohjaajilta sai, oli se, että vuorovaikutusta voi lähestyä monella tavalla ja jokaisella vanhemmalla on omat vahvuutensa.

Havaintojeni mukaan, ohjaajat eivät antaneet vanhemmille juurikaan valmiita vastauksia vaan ennemminkin kannustivat löytämään oman tapansa toimia. Ohjaajien tavat suhtautua lapseen ja huomioida tämä toiminnan lomassa, toimivat vanhemmillekin esimerkkinä myönteisestä vuorovaikutuksesta. Ohjaajat muun muassa kehuivat paljon lapsia ja kannustivat vanhempiakin huomiomaan lapsen positiivisia piirteitä ja samoin myös toisinpäin. Ohjaajat kannustivat lapsia kertomaan, mikä omassa vanhemmassa on ihanaa ja mitä heidän mielestään on mukavaa tehdä vanhemman kanssa yhdessä.

Ryhmän myötä kaikki haastateltavat kokivat saaneensa tukea ja kannustusta omaan vanhemmuuteen. Jokainen vanhempi ja lapsi ovat yksilöitä ja sitä myöten myös vuorovaikutus rakentuu eri tavoin. Yhtä ja oikeaa tapaa olla vanhempi ei ole. Vanhemmat kokivat saaneensa ryhmästä kannustusta omaan tapansa olla lapsen kanssa. Yksi haastateltava kertoi löytäneensä itsestään uusia voimavaroja. Uusien voimavarojen ja kasvaneen itseluottamuksen myötä hän koki osaavansa olla nyt parempi, enemmän läsnä oleva vanhempi omalle lapselleen.

6.3 Ryhmätoiminnan kehittämisideat

Vanhemmat olivat hakeutuneet ryhmätoimintaan erilaisista syistä. Yksi haastateltavista kertoi ryhmään hakemisen syyksi sen, että oli huomannut yhden lapsistaan saavan vähemmän huomiota ja kahdenkeskistä aikaa kuin muut perheen lapset. Toinen haastateltava taas sanoi olleensa ylipäättään kiinnostunut vuorovaikutuksellisesta ryhmätoiminnasta ja halunneensa oppia uutta.

Osa haastateltavista oli ollut aikaisemminkin mukana samankaltaisessa toiminnassa, osalle taas toiminta oli kokonaan uutta. Yksi haastateltavista oli ollut edellisenäkin vuonna Ihmeet tapahtuvat arjessa –ryhmässä saman lapsen kanssa. Hän halusi tulla ryhmään seuraavanakin vuonna, koska hänen lapsensa oli nauttinut toiminnasta ja sillä oli ollut jo silloin positiivinen vaikutus heidän vuorovaikutukseensa. Kaksi haastatelluista oli saanut tiedon toiminnasta päiväkodissa jaetun esitteen muodossa ja yksi vanhempi oli nähnyt toimintaa koskevan facebook-ilmoituksen.

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että ryhmä oli vastannut heidän odotuksiaan ja he olivat saaneet siitä tukea vanhemmuuteen. Merkityksellisimmäksi ryhmässä käytetyksi menetelmäksi vanhemmat kokivat lapsihieronnan, satuhieronnan sekä ylipäättään kosketukseen liittyvän uuden tiedon. Vanhemmat saivat uusia ideoita ja oppivat tiedostamaan kosketuksen ja läheisyyden merkityksiä lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen. Haastateltavien mukaan hierontakerta oli ollut mieluinen myös heidän lapsilleen.

Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että he olisivat kaivanneet enemmän konkreettisia vinkkejä dialogiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Ryhmä oli hyvin toiminnallinen ja vuorovaikutusta lähestyttiin vanhemman ja lapsen välisen yhteisen toiminnan kautta. Haastateltavat kertoivat kaivanneensa konkreettisia vinkkejä asioiden puheeksi ottamiseen lapsen kanssa. Esimerkkeinä nousi esiin muun muassa kuolemasta ja ”pahoista ihmisistä” lapsen kanssa keskusteleminen.

Haastateltavien mielestä ryhmän kesto, eli yksi tunti kerran viikossa, oli pituudeltaan sopiva. Sen ajan leikki-ikäiset lapset jaksoivat hyvin keskittyä eikä aika käynyt pitkäksi. Toiminnalla oli toistuvat alku- ja loppulaulut, jotka myös haastateltavien mielestä auttoivat lapsia hahmottamaan ja ennakoimaan toiminnan kulkua. Ryhmätoiminnan pituus, eli kuusi tapaamiskertaa ja ryhmän päätöskerta eli retki luonnossa, oli haastateltavien mielestä myös sopiva. Toiminta ja ryhmä kerkesi siinä ajassa tulla sekä vanhemmille että lapsille tutuksi, ja kuten eräs vanhempi sanoi, lapsi oppi ”laskemaan öitä” ryhmän seuraavaan kokoontumiseen.

Jos ryhmän kertoja olisi ollut vielä enemmän, vanhemmat olisivat toivoneet toiminnan sisältävän enemmän vertaistukea. Yksi haastateltava ehdotti, että jokin tapaamiskerta olisi voinut olla ilman lapsia. Silloin vanhemmat olisivat voineet keskustella ja pohtia vuorovaikutukseen liittyviä asioita yhdessä perheohjaajien kanssa.

Haastateltavat, joilla oli useampia lapsia, kokivat, että ryhmän aikana järjestetty lastenhoitopalvelu oli heille tärkeää. Ryhmätoiminnan aikana sairaanhoitajaopiskelijat hoitivat tarpeen vaatiessa perheiden muita lapsia toisessa tilassa. Yksi haastateltavista totesi, ettei olisi voinut osallistua ryhmään, jos tarjolla ei olisi ollut sisaruksille hoitajia toiminnan ajaksi.

7 Pohdinta

7.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää vanhempien kokemuksia vuorovaikutusta tukevasta ryhmätoiminnasta. Opinnäytetyön tulokset perustuvat kolmen ryhmätoimintaan osallistuneen vanhemman kokemuksiin sekä omiin havaintoihini, joten tuloksista ei voi tehdä kattavia yleistyksiä. Opinnäytetyön tuloksissa on kuitenkin nähtävissä yhteneväisyyksiä samasta aiheesta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja teorian tietoon.

Ryhmätoiminta toteutettiin varhaiskasvatuksen ja neuvolan perheohjauksen yhteistyönä. Toimintaa ohjasivat ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteet. Useiden lapsiperhetutkimusten mukaan perheiden tukemisen keskeisiä painopisteitä ovat vanhemmuuden tukeminen ja vertaistuki. Suomessa lapsiperheille annettava tuki on ollut perinteisesti neuvoloiden ja päivähoidon tehtävänä. (Haaranen 2012, 15–16.)

Tuloksista ilmenee, että vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä palveluun. He kokivat suhteensa lapseen lähentyneen toiminnan aikana. He kokivat saaneensa uusia näkökulmia ja ideoita lapsen kanssa yhdessä oloon. Ryhmätoiminta antoi vanhemmille sekä uutta pohdittavaa että konkreettisia keinoja myönteisen vuorovaikutussuhteen toteuttamiseen.

Merkityksellisimmäksi teemaksi vanhemmat nostivat esiin kosketuksen ja sen merkityksen. Vanhemmat myös kokivat fyysisen läheisyyden lisääntyneen toiminnan aikana ja myös lapsen oma-aloitteisuuden kosketukseen lisääntyneen. Vanhemmat saivat toiminnan aikana uutta tietoa siitä, miten kosketus vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen, ja kuinka tärkeää se on lapsen kehityksen kannalta. Korhosen (2014) mukaan myönteinen vuorovaikutus onkin suurimmaksi osaksi sanatonta viestintää, jota lapsi lukee paljon tarkemmin kuin sanottuja sanoja. Vanhemman rakkaus lasta kohtaan välittyy etenkin katseen ja kosketuksen kautta. (Korhonen 2014.)

Lastenpsykiatri Jukka Mäkelän (2005, 1544–1545) mukaan kosketus ja hieronta poistavat lapsen tuntemaa stressiä, edesauttavat keskittymiskykyä ja vähentävät häiriökäyttäytymistä. Tutkimusten mukaan ns. vauvahierontaa saaneet lapset osoittivat suurempaa kiinnostusta ihmisiä kohtaan ja pyrkivät aktiivisemmin vuorovaikutukseen kuin muut lapset. Aktiivisen kosketuksen on tutkittu muun muassa vahvistavan isän ja vauvan välistä vuorovaikutusta ja lisäävän isän osallistumista vauvan hoitoon. (Mäkelä 2005, 1544–1545.)

Vanhemmat kuvailivat, kuinka he osaavat nyt tietoisesti kiinnittää huomiota yhteisen ajan järjestämiseen. Arjessa ei ole aina yksinkertaista keskittyä lapsen

kohtaamiseen. Lastenhoito voi sujua rutiinilla muiden kotitöiden joukossa, eikä silloin tule välttämättä ajatelleeksi, miten jokainen lapsi tarvitsee aikaa, jolloin hän saa vanhemman jakamattoman huomion. Tämä voi olla haaste etenkin perheissä, joissa on useampia lapsia. Kun vanhempi on tietoinen aidon kohtaamisen hetkien voimakkaasta vaikutuksesta lapsen käsitykseen itsestään ja muista ihmisistä, on vanhemmalla myös mahdollisuus tietoisesti lisätä näitä myönteisen vuorovaikutuksen hetkiä arjen keskellä (Korhonen 2008, 3). Samoilla linjoilla on kiintymyssuhdeteoria, jonka mukaan lapsen hyvä kehitys edellyttää lapselle tärkeiden aikuisten todellista läsnäoloa päivittäisessä elämässä (Rusanen 2011, 27, 31).

Tärkeä oivallus, joka vanhemmille tuli ryhmän aikana, oli, että pienet kohtaamisen hetket päivän aikana riittävät. Lapsen olemassaolosta ja vanhemmuudesta ei tarvitse riemuita 24 tuntia vuorokaudesta, vaan pienet hetket arjen keskellä riittävät. Korhosen (2008, 2) mukaan lyhyet, parinkin minuutin mittainen katkeamattoman huomion hetki arjessa tuo lapselle kokemuksen omasta ainutlaatuisesta merkityksestään vanhemmalle

Samoilla linjoilla on lastenpsykiatrian professori Tuula Tamminen, jonka mukaan lapselle rakkauden mittayksikkö on yhdessä vietetty aika. Aikuinen tekee jatkuvasti pieniä päivittäisiä valintoja: leikinkö lapsen kanssa vai teenkö kotitöitä. Pienillä asioilla on mahdollista parantaa suhdettaan lapseen. Lapsen ja vanhemman välinen kiintymys ilmenee tavallisten, arkisten asioiden ja tekemisten kautta. (Tamminen 2004, 75–76.)

Sosiaalisen tuen saamisen merkitys vanhemmuutta tukevana tekijänä korostuu, jos perheiden sosiaaliset tukiverkostot ovat heikot (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2014). Opinnäytetyön tulosten mukaan ryhmätoimintaan osallistuneet vanhemmat kokivat vertaisuuden tärkeäksi ja he olisivat toivoneet sitä enemmänkin. Ryhmässä vuorovaikutusta oli lähinnä vanhempien ja lasten sekä ryhmän ohjaajien välillä. Jonkin verran vanhemmat rohkenivat kommentoimaan ja vertailemaan kokemuksiaan esimerkiksi omasta lapsuudesta puhuttaessa. Sosiaali- ja terveysministeriön (2005, 16) Perhe-hankkeen tutkimuksissa selvisi, että vertaistuella on oma ainutlaatuinen merkityksensä vanhemmuuden

vahvistajana ja perheiden arjen selviytymiskeinojen, käytännön tuen ja avun sekä elämänhallinnan edistämisessä.

Tulosten mukaan vanhemmat saivat ryhmän ohjaajilta sekä tukea että konkreettisia vinkkejä. Tärkeimpänä nousi esiin ryhmäohjaajien antama kannustus ja heidän luomansa myönteinen ilmapiiri. Tämä näkyi vanhempien mukaan lämminhenkisyysnä ja pieninä tekoina ja eleinä, kuten siinä, miten ohjaajat toivottivat jokaisen vanhemman ja lapsen yksilöllisesti tervetulleeksi ja kyselivät kuulumisia. Samankaltaisia tuloksia on Haarasen (2012, 53) väitöskirjatutkimuksessa, jossa vanhemmat liittivät ryhmäohjaajiin odotuksia nimenomaan persoonallisiin ominaisuuksiin liittyen. Niistä painottuivat juuri välittäminen ja vertaisena oleminen. (Haaranen 2012, 53.)

Opinnäytetyön tulosten mukaan ryhmätoiminta antoi vanhemmille monenlaista tukea. Vanhemmat kokivat sekä emotionaalisen että fyysisen läheisyyden lisääntyneen. Ryhmässä tuettiin myönteisen suhteen kehittymistä ja kannustettiin vanhempia kokeilemaan erilaisia tapoja olla lapsensa kanssa.

Vanhempien itsetunnon ja itseluottamuksen lisääntyminen sekä omien vahvuuksien löytäminen olivat keskeisiä ryhmätoiminnasta saatuja myönteisiä kokemuksia. Voidaan siis sanoa, että ryhmätoiminta oli vanhemmuutta tukevaa. Samankaltaisia tuloksia on Haarasen (2012, 63) väitöskirjatutkimuksessa. Haarasen tutkimuksen mukaan alle kouluikäisten lasten vanhemmat saivat vanhempainryhmistä muun muassa tietoa ja arvostusta vanhempina. Ryhmien aikana perheen toimintatyylissä ja vanhemmuuden kokemisessa tapahtui myönteistä kehitystä.

7.2 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan aina kokonaisuutena, jolloin painottuu sen sisäinen johdonmukaisuus. Tutkimusprosessin eri osa-alueita voidaan arvioida toisistaan erillisinä, mutta niiden pitää olla myös johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135.)

Eettisyys on mielestäni tärkeä osa sosiaalialan opinnäytetyön toteutusta, onhan sosiaalialalla erityinen suhde ihmisoikeuksiin ja etiikkaan. Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna eettisyys on valmiutta omaa työtä ja työkäytäntöjä arvioimaan eettiseen pohdintaan. (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2012, 5.) Pohdin ja arvioin eettisyyttä opinnäytetyöprosessin jokaisessa vaiheessa suunnittelusta raportointiin.

Tuomen ja Sarajärven (2002, 129–130) mukaan tutkimuksen uskottavuus ja eettiset ratkaisut kulkevat käsi kädessä. Tutkimus on uskottava, kun tutkija noudattaa tutkimuksessaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu muun muassa tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä. Hyvien tieteellisten käytäntöjen loukkauksia olisivat esimerkiksi puutteellinen viittaaminen aikaisempiin tutkimustuloksiin ja tutkimuksen tuloksien tai käytettyjen menetelmien harhaanjohtava raportointi. Tutkimuksen tekijä vastaa hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja tutkimuksen eettisyydestä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 129–130.)

Tutkimukseen osallistuvien on tärkeää olla tietoisia tutkimuksen tavoitteista ja tehtävistä (Eskola & Suoranta 2005, 52–57). Ryhmätoiminnan ensimmäisellä kerralla kerroin ryhmäläisille miksi ja millä tavoin olin mukana ryhmän toiminnassa. Kerroin tekeväni opinnäytetyötä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen liittyen ja että haluaisin haastatella heistä vapaaehtoisia ryhmätoiminnan päätteeksi. Kerroin myös havainnoivani toimintaa.

Jaoin kaikille ryhmän vanhemmille saatekirjeet (liite 4) ja keräsin allekirjoituksella varustetut suostumuskaavakkeet paria viikkoa ennen haastattelua. Saatekirjeessä kerroin vielä tutkimuksen tarkoituksesta, aineiston keruusta ja tulosten käyttämisestä. Vanhemmat saivat palauttaa suostumuskaavakkeen seuraavalle kerralle tai allekirjoittaa sen vaihtoehtoisesti heti paikanpäällä. Ryhmäläiset saivat vapaaehtoisesti valita osallistuvatko haastatteluun vai eivät. Pidin tärkeänä, että vanhemmilla on tarpeeksi tietoa opinnäytetyöstä jo ennen kuin he tekevät päätöksen siitä osallistuvatko haastatteluun vai eivät.

Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti eli tunnistamattomuus on tärkeää ottaa huomioon koko prosessin ajan (Eskola & Suoranta 2005, 52–57). Kerroin, että käsittelen aineistoa anonymisti, eli haastateltavien henkilöllisyyksiä ei tule ilmi missään vaiheessa prosessia. Aineisto myös hävitetään opinnäytetyön valmistuttua eikä sitä tulla käyttämään muuhun kuin opinnäytetyön tarkoitukseen. Kerroin nauhoittavani haastattelut ääninauhurilla, jotta niiden puhtaaksi kirjoittaminen olisi helpompaa.

Haastatteluaineiston tallentamisessa käytin korkealaatuista nauhuria. Nauhureita minulla oli varmuuden varalta kaksi. Nauhurin käyttäminen lisäsi tutkimuksen luotettavuutta, koska siten sain tallennettua sanatarkasti kaikki mitä haastateltavat sanoivat. Haastattelua oli myös helppoa kuunnella ja kelata edestakaisin jälkeinpäin. Haastattelutilanteessa sain nauhureiden ansiosta keskittyä keskusteluun muistiinpanojen kirjaamisen sijaan.

Jälkeinpäin ajateltuna olisin haastattelun aikana voinut täsmentää joitakin kommentteja ja pyytää lisää tarkennuksia. Haastattelutilanteessa keskustelu eteni kuitenkin nopeaan tahtiin ja vasta nauhoituksia kuunnellessa tuli mieleen, että joitakin kommentteja olisi voinut tarkentaa lisää.

Havainnointirunko helpotti huomion kiinnittämistä tutkimustehtävän kannalta keskeisiin asioihin. Ensimmäinen versio havainnointirungosta osoittautui liian laajaksi. Karsin havainnointirunkoa noin puolessa välissä ryhmäkertoja opinnäytetyön pienryhmäohjauksessa saamani palautteen jälkeen. Havainnoinnissa keskityin toiminnan, menetelmien ja ohjaajien toiminnan havainnointiin ja jätin vuorovaikutuksen havainnoinnin tarkoituksella pois, koska se osoittautui liian haastavaksi tehtäväksi. Vuorovaikutuksen havainnointiin sopivampi keino olisi ollut esimerkki tilanteiden videointi.

Haastatteluaineiston tallensin tietokoneelle, josta sitä oli helppoa lähteä kirjoittamaan puhtaaksi eli litteroimaan. Litteroin aineiston sanatarkasti. Aineistoa analysoidessani pyrin pelkistämään haastateltavien alkuperäisilmaukset siten, ettei ilmauksien merkitys muuttuisi. Tulosten

luotettavuuden tueksi olen tuloksissa esittänyt haastateltavien alkuperäisiä ilmauksia. Ilmaukset valitsin siten, etteivät haastateltavien henkilöllisyydet tule esille.

Analyysissä seurasin mallia aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä. Pohdin erityisesti sitä, miten yhdistää havainnoimalla saatu aineisto ja teemahaastattelulla saatu aineisto. Havainnoimalla sain tietoa ryhmässä käytetyistä menetelmistä, näin miten ryhmää ohjattiin ja miten vanhemmat ja lapset osallistuivat toimintaan. Havainnoimalla saatu aineisto tuki pääasiallisen aineistonkeruumuodon eli teemahaastattelun avulla saatua aineistoa. Analysointivaiheessa haasteeksi muodostui havaintojen ryhmittely. Hyvin suuri osa havainnoimalla saadusta aineistosta oli toiminnan ja menetelmien kuvailua, ja tuloksiin saatu materiaali jäi siten vähäiseksi.

Opinnäytetyön prosessi alkoi jo syksyllä 2013 ja tuli päätökseensä vuotta myöhemmin, syksyllä 2014. Aloitin prosessin hyvissä ajoin, reilua vuotta ennen suunniteltua valmistumisajankohtaa. Ensimmäiset palaverit perheohjaajien kanssa olivat syksyllä 2013. Kevättalvella 2014 tein opinnäytetyön suunnitelman ja hain tutkimusluvut. Ryhmätoiminta alkoi helmikuussa ja olin mukana jokaisella kerralla havainnoijana. Haastattelun toteutin toukokuussa. Pian sen jälkeen litteroin aineiston.

Litteroituun aineistoon perehtymiseen käytin paljon aikaa. Pidin tärkeänä sitä, että aineisto on minulle mahdollisimman tuttua ennen analyysin aloittamista. Hyödyllistä oli myös välillä tietoisesti ottaa etäisyyttä aineistoon ja palata siihen taas uudella innolla tauon jälkeen. Siten aineistosta nousi aina esiin uusia mielenkiintoisia näkökulmia, jotka olisivat saattaneet jäädä huomioimatta, jos analyysin olisi tehnyt nopeammassa tahdissa. Analyysin jälkeen jäi vielä runsaasti aikaa viimeistellä opinnäytetyön raporttia. Olen tyytyväinen prosessin aikataulutukseen. Missään vaiheessa ei tullut kiire, vaan sain tehdä sitä rauhassa vähitellen.

Pyrin opinnäytetyössäni käyttämään monipuolisesti erilaisia lähteitä ja olen valinnut niitä harkiten. Lähdemateriaalia etenkin vuorovaikutuksesta ja sen

tukemisesta löytyi runsaasti, joten valinnanvaraa oli paljon. Lähteisiin viittaamisessa, ja raportoinnissa muutenkin, olen hyödyntänyt Karelia-ammattikorkeakoulun virallisia opinnäytetyön ohjeita.

7.3 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Ammatillisesti opin opinnäytetyön prosessista paljon. Näkemykseni ennaltaehkäisevästä perhetyöstä laajeni. Mielestäni vanhempien tukeminen lasten kasvatustyössä on yksi varhaiskasvatukseen suuntautuneen sosionomin tärkeimmistä osaamisalueista. Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli vanhemmuutta tukevana palveluna, sillä yli puolet suomalaisista työssä käyvistä vanhemmista on päivähoidon kanssa tekemisissä lähes päivittäin (Poikonen & Lehtipää 2009, 70). Kyetäkseen tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä ja toteuttaakseen laadukasta kasvatuskumppanuutta, on tärkeää ymmärtää lapsen ja vanhemman välisen suhteen erityisyyttä ja merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Varhaiskasvattajan on hyvä hallita keinoja myönteisen vuorovaikutussuhteen tukemiseen. Opinnäytetyön prosessin aikana pääsin syventämään myös menetelmällistä osaamistani. Ryhmätoimintaa havainnoidessani opin muun muassa erilaisia vuorovaikutusleikkejä, joita voin hyödyntää työelämässä. Päiväkodissa työskennellessäni olen jo päässyt hyödyntämään oppimiani menetelmiä. Osaan nyt tiedostaa niiden merkityksen ja soveltaen käyttää niitä osana tavoitteellista varhaiskasvatustyötä.

Tutkimuksellisen opinnäytetyön tekeminen oli minulle kokonaisuudessaan uutta. Laadullisen tutkimuksen piirteisiin ja analyysimenetelmiin perehtyminen vei paljon aikaa. Hyödynsin tutkimuskirjallisuutta ja perehdyin myös muiden sosionomiopiskelijoiden valmiisiin opinnäytetöihin, joista sain paljon hyödyllisiä vinkkejä ja ideoita oman työn toteuttamiseen.

Opinnäytetyön prosessin yksin vieminen alusta loppuun oli välillä haastavaa. Monesti olisin kaivannut työparia antamaan tukea ja jakamaan vastuuta.

Etenkin analyysivaiheessa ja raportin kirjoittamisessa olisi ollut arvokasta saada kuulla jonkun toisenkin mielipiteitä. Toisaalta yksin työtä tehdessä opin kantamaan itsenäisesti vastuuta pitkän projektin läpi viemisestä. Kyky tehdä itsenäisiä valintoja ja kantaa vastuuta ovat arvokkaita taitoja, joita tarvitaan myös työelämässä. Sain lisää uskoa omiin kykyihini, kun selviydyin prosessista itsenäisesti. Prosessin aikataulutaminen olisi vaatinut enemmän vaivaa, jos olisin jakanut tehtävän työparin kanssa. Nyt sain tehdä opinnäytetyötä omien aikataulujeni mukaisesti.

Opinnäytetyön prosessi oli vaiheikas ja se herätti erilaisia tunteita matkan varrella. Olin iloinen löytäessäni aiheen, joka oli kiinnostava ja innostava tehdä. Aihe oli työelämälähtöinen, niin kuin toivoin. Yhteistyö perheohjaajien kanssa oli erityisen antoisaa. Sain heiltä arvokasta tukea ja vinkkejä pitkin matkaa. Kävimme mielenkiintoisia ja avartavia keskusteluja perhetyöstä, sen haasteista ja merkityksestä. Oli hienoa päästä kurkistamaan kokeneiden perhetyön ammattilaisten työnkuvaan. Vaikka opinnäytetyöni onkin laadullinen tutkimus, pääsin siis olemaan osallisena myös käytännön työssä enkä ollut vain ”ulkopuolisen tutkijan” roolissa.

7.4 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusideat

Opinnäytetyöni tulosten avulla voidaan kehittää ennaltaehkäisevää perhetyötä, varhaiskasvatuksen perhetyötä ja ryhmätoimintaa. Vanhempien kokemuksia selvittämällä voidaan tukea palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa ryhmätoiminnan suunnittelussa. Nykyään korostetaan paljon palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja mikäs sen asiakaslähtöisempää kuin palveluiden käyttäjien mielipiteiden selvittäminen ja niiden hyödyntäminen toiminnan kehittämisessä.

Tutkimuksellisessa opinnäytetyössäni selvitin vanhempien kokemuksia vuorovaikutusta tukevasta ryhmätoiminnasta. Ryhmätoimintaan yhtäläillä osallistuneiden lapsien kokemukset jäivät siten tässä kontekstissa selvittämättä. Jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää lasten kokemuksia ja mielipiteitä. Siihen

voisi sopia esimerkiksi jokin toiminnallinen tiedonkeruuntapa. Kiinnostavaa olisi tietää myös miten vuorovaikutusta tukevaa ryhmätoimintaa tai vuorovaikutusleikkejä hyödynnetään päiväkotien varhaiskasvatustyössä.

Ihmeet tapahtuvat arjessa –ryhmä toteutettiin varhaiskasvatuksen perheohjauksen ja neuvolan perhetyön yhteistyönä. Olisi mielenkiintoista tutkia miten kunnissa ylipäätään toteutetaan moniammatillista yhteistyötä lapsiperhepalveluissa ja miten toimintaa voitaisiin kehittää.

Lähteet

- Eskola, J. & Suoranta. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Haaranen, A. 2012. Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmistä. Muutokset perheen terveydessä ja vaikuttavuutta edistävät toiminnot. Kuopio: Hoitotieteen laitos. Terveystieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0968-8/urn_isbn_978-952-61-0968-8.pdf. 27.9.2014.
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämishelmalle. Stakes.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jaakkola, H. 2012. Päivähoidon perhetyöntekijä. Kasvu 2/2012. 22–23.
- Jauhiainen, R. & Eskola, M. Ryhmäilmiö. Perustietoa ryhmän käytöstä ja ryhmätyöstä sosiaalityöhön sovellettuna. Juva: Werner Södersröm Osakeyhtiö.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M., Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kempainen, J. 2008. Lapsiperheiden palveluiden kehittämisen tausta. Teoksessa Kempainen, J. (toim.) Kutsu kumppanuuteen – eväitä arkeen. Jyväskylän seudun Perhe-hankkeen loppuraportti. Jyväskylän kaupungin raportit 2008.
- Korhonen, S. 2014. Iloa vanhemmuuteen. Vuorovaikutusleikkiopas vanhemmille.
- Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen. Vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja -ohjauksen apuvälineenä. <http://www.thl.fi/documents/10542/473773/vuo0vovaikutusleikkiopas.pdf>. 13.9.2014.
- Laakso, M. 2014. Mitä on ryhmätheraplay? Ryhmätheraplay – monien mahdollisuuksien menetelmä. Suomen Theraplay-yhdistys ry. <http://www.theraplay.fi/index.php?k=11401>. 22.1.2014
- Laitinen, J. 2011. Leikin ja ilon voimalla. Talentia-lehti. 1/2011.36–39. Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lindblom, J. 2010. Ristiriidat ahdistavat lasta. Aikalainen 15.6 2010. <http://aikalainen.uta.fi/2010/06/15/ristiriidat-ahdistavat-last/>. 22.9.2014.
- Liperin kunta. 2014. Ihmeet tapahtuvat arjessa –esite.
- Lyyra, V. 2004. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoidossa – perheterapeuttisia näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Teoksessa Keskinen, S & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014. Vanhemman ja lapsen varhainen vuorovaikutus. Vanhempainnetti. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/. 23.2.2014.

- Mansberg, K. & Rantonen, T. 2012. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisessa ryhmässä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Mäkelä, J. 2005. Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä. Suomen lääkärilehti 14/2005. 1543–1549.
- Mäntymaa, M & Puura, K. 2011. Pikkulasten psyykkisen hyvinvoinnin arviointi. Teoksessa Sinkkonen, J & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Määttä, V. & Sairanen, M. 2013. Työkaluja Savonlinnan päivähoiton perhetyöhön. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K., & Lämsä, T. 2009. Perhe-elämään paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Punamäki, R-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Oy Finn Lectura Ab.
- Räihä, H. 2004. Perheen vuorovaikutus ja lapsen kehitys. Teoksessa Keskinen, S & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. 25.1.2014.
- Salo, S. & Mäkelä, J. 2007. MIM-vuorovaikutushavainnoinnin käsikirja. Ikkävuodet 2–8. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.
- Sannemanni, R-L. 2003. Theraplay korjaa kiintymyssuhteen vaurioita. Psykologi 7/2003. 12–13.
- Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2001. Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2012. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2005. Perhe hanke. Perhepalveluiden kumppanuusohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2005:4. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3823.pdf&title=Perhe. 25.1.2013.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita

- 2012:21http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22206.pdf. 28.9.2014.
- Sulku, P. 2013. Koska ongelmat ja koko maailma muuttuu, niin vanhemmatkin tarvii eri tavalla tukea. Vanhempien kokemuksia päivähoidon perhetyöstä. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Suomen theraplay-yhdistys ry. 2014. Mitä on theraplay? <http://www.theraplay.fi/index.php?k=4194>. 12.10.2014.
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Vertaisryhmätoiminta. Lastensuojelun käsikirja. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/vertaisryhmatoiminta>. 18.9.2014.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vainio, A. 2009. Vuorovaikutustaidot. Terveyskirjasto. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kha00101. 26.8.2014.

Toimeksiantosopimus



OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	LIPERIN KUNTA
Toimeksiantajan edustaja:	SIRKKA KORHONEN
Osoite:	KESKUSDE 10 83100 LIPERI
Puhelinnumero:	0407668040
Sähköposti:	sirkka.korhonen@liperi.fi

Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1101703 Julia Vattulainen
Puhelinnumero:	[REDACTED]
Sähköposti:	julia.vattulainen@edu.karelia.fi

Toimeksiannon kuvaus	
Aihe	Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tutkiminen
Toteutusmuoto	Tutkimusellinen opinnäytetyö
Aikataulu	ont-valmistumisajankohdasta loppumodesta 2014
Kustannusarvio ja kustannusvastuu	-

Toimeksiantajan sitoumukset	
Tukee opiskelijaa ont-tekemisessä	

Opiskelijan sitoumukset	
Tekkee ont:n yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Noudattaa eettisiä periaatteita ja ont-ohjeita.	

Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t):	Heli Makkonen ja Kirsi Lindlöf

Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	

Allekirjoitukset	
Päiväys 13.3.2014	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys Julia Vattulainen Julia Vattulainen
Päiväys 13.3.2014	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys SIRKKA KORHONEN Varhaiskasvatuksen johtaja
Päiväys 25.2.2014	Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys Kirsi Lindlöf

Tutkimusluvut



TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Häen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Vanhemman ja lapsen välisen

vuorovaikutuksen tukemisen ryhmätöinnillä (19)

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

Liperin perhehojaus

Tutkimuksen:

a) kohde/kohdejoukko: Perhehojauksen asiakkaat

b) aineiston keruun menetelmä: Teemahaastattelu ja havainnointi

c) aineiston keruun ajankohta: kevät 2014 (maalis-toukokuu)

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Heli Mätkönen

Työelämäohjaaja:

Heidi Halonen

18.3.2014

Leena Laaninen

Leena Laaninen
hoito- ja hoivapalvelujen johtaja

LIITTEET:
- tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus



TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Häen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisen

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

Liperin päivähoiton perhehojauksen asiakkaat

Tutkimuksen:

a) kohde/kohdejoukko: Liperin päivähoiton perhehojauksen asiakkaat

b) aineiston keruun menetelmä: Teemahaastattelu, havainnointi

c) aineiston keruun ajankohta: kevät 2014 (maalis-toukokuu)

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Heli Mätkönen

Työelämäohjaaja:

Heidi Halonen

13.3.2014

Sirkka Korhonen

SIRKKA KORHONEN
Vierassuunnittelijan johtaja

LIITTEET:
- tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

Teemahaastattelurunko ja havainnointirunko

Teemahaastattelurunko

Vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä

Miten toiminta tuki vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?

Onko suhteessanne tapahtunut muutoksia ryhmätoiminnan aikana? Millaisia?

Ryhmätoiminta

Mistä saitte tiedon ryhmästä?

Miksi hait ryhmään?

Mitä toiveita/odotuksia sinulla oli ryhmätoiminnasta?

Miten toiminta vastasi odotuksiasi?

Mikä vaikutus ryhmässä käymisellä on ollut arkeen?

Mistä on ollut eniten tukea? Mikä ollut hyödyllisintä?

Koitko voivasi vaikuttaa ryhmän toimintaan?

Lähtikö lapsesi mielellään ryhmään?

Mitkä ovat tunnelmat ryhmän loputtua? Jäätkö kaipaamaan jotakin?

Menetelmät

Mitä mieltä olet käytetyistä menetelmistä?

Mitkä menetelmät olivat entuudestaan tuttuja? Mitkä uusia?

Mitkä toiminnan olivat mieluisimpia? Miksi?

Mikä oli ikävintä? Miksi?

Oletteko käyttäneet jotain menetelmiä kotona/ryhmätoiminnan ulkopuolisella ajalla? Mitä ja miten?

Kehitettävää

Mitä olisi voitu tehdä toisin?

Miten toimintaa voisi kehittää?

Vapaa sana!

Havainnointirunko

Millaista toimintaa ryhmässä järjestetään?

Ketkä osallistuvat ja miten?

Miten ryhmän tapaamiset rakentuvat? Toimintajärjestys yms.

Mitä menetelmiä käytetään?

Millaisia vuorovaikutusleikkejä käytetään ja miten?

Miten kosketusta käytetään?

Mikä on ohjaajien rooli ryhmässä? Ohjaajien tehtävät?

Millä keinoilla tuetaan/houkuteltaan vanhempaa ja lasta vuorovaikutukseen?

Saatekirje

Hei!

Olen kolmannen vuoden sosionomi-opiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä liittyen lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen ja sen tukemiseen. Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen ja sen tuloksia käytetään päivähoidon perhetyön ja ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämiseen. Tarkoitukseni on kerätä teiltä, Ihmeet tapahtuvat arjessa – ryhmän vanhemmilta, kokemuksia ja palautetta ryhmätoiminnasta.

Tiedonkeruussa käytän havainnointia ja haastattelua. Havainnoimalla kerään tietoa itse toiminnasta, sen menetelmistä ja ohjauksesta. Haastattelun kysymykset taas keskittyvät teidän kokemuksiinne toiminnasta. Haastattelu toteutetaan ryhmähaastatteluna huhtikuussa 2014.

Haastattelun ja havainnoinnin kautta saatuja tietoa käsittelen nimettöminä. Teidän henkilöllisyytenne ei tule ilmi missään vaiheessa tutkimusta. Haastattelut äänitän nauhurilla, jotta niiden puhtaaksi kirjoittaminen olisi mahdollista jälkeenpäin. Keräämäni materiaali tulee vain minun käyttööni ja se tuhoaan opinnäytetyön valmistuttua. Valmis opinnäytetyö julkaistaan kansallisessa Theseus-verkkokirjastossa, josta se on luettavissa valmistumisen jälkeen.

Lisätietoja opinnäytetyöhön liittyen voi kysellä minulta sähköpostilla julia.vattulainen@edu.karelia.fi

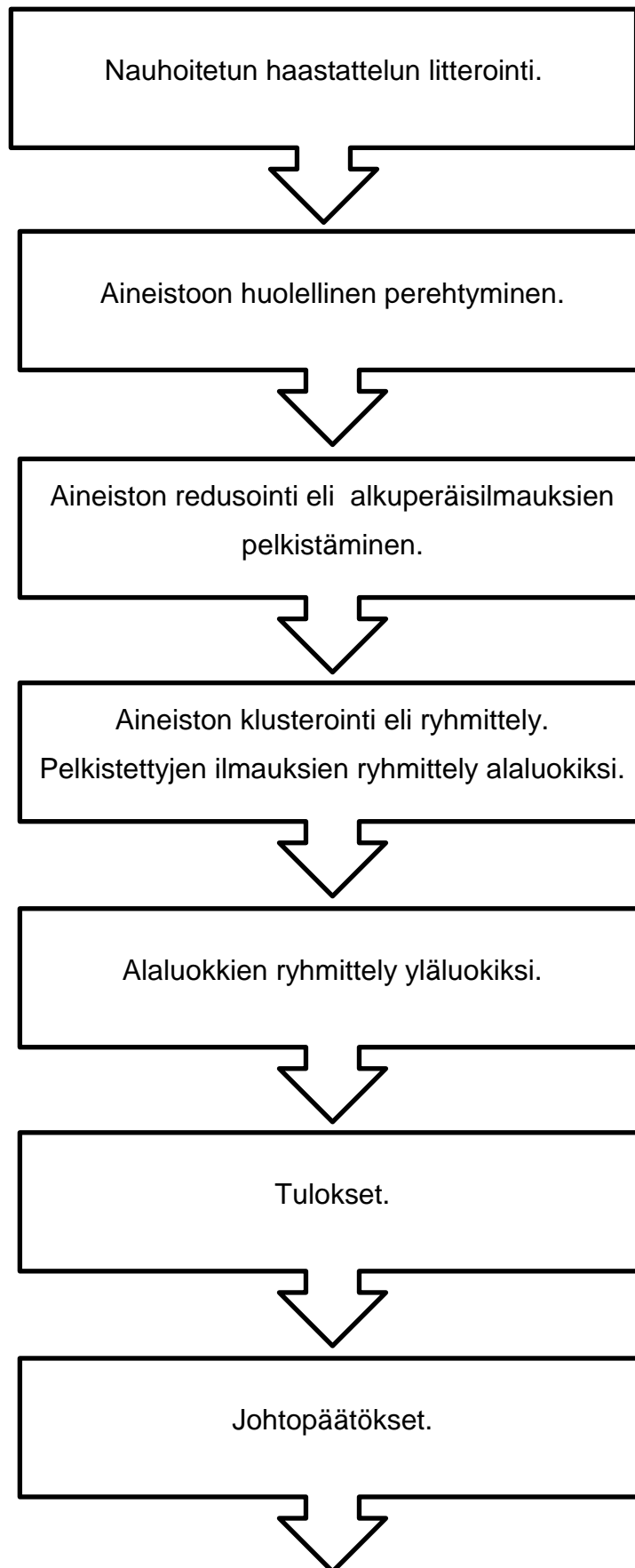
Terveisin

Julia Vattulainen

sosionomi-opiskelija

Karelia-ammattikorkeakoulu

Analyysipolku



Esimerkkejä ryhmittelystä

Alaluokka	Yläluokka
Vanhemman kokemus vanhempi-lapsi-suhteen kehittymisestä Yhteisen ajan tietoinen järjestäminen Tietoisuus yhteisen ajan merkityksellisyydestä Uutta näkökulmaa ja ajateltavaa yhdessä olon merkityksellisyydestä	Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus
Vertaistuki Ohjaajilta saatu tuki Itsestä löydetyt voimavarat	Tuki vanhemmuuteen
Ryhmätoiminnan kehittämisideat	Ryhmätoiminnan kehittämisideat

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka
järjestetty hetki yhdessä ololle yhteisen ajan tietoinen huomioiminen yhteisen ajan lisääntyminen	Yhteisen ajan tietoinen järjestäminen
kiinnostus aiheeseen uutta ajateltavaa uusien asioiden oppiminen uusia ideoita yhdessä oloon toiminnan kautta oppiminen uusi tapoja toimia lapsen kanssa	Uutta näkökulmaa ja ajateltavaa yhdessä olon merkityksellisyydestä
oppii tuntemaan lastaan paremmin kokemus lähentyneestä suhteesta lapsen kanssa lapsi oppinut rentoutumaan yhdessä olon hetkinä fyysinen läheisyys lisääntynyt lapsen oma-aloitteisuus vuorovaikutukseen lisääntynyt keskusteleminen lapsen kanssa lisääntynyt yhteisen ajan lisääntyminen	Vanhemman kokemus vanhempi-lapsi-suhteen kehittymisestä
vertaisuus	Vertaistuki
kannustus ja tuki ryhmän ohjaajilta	Ohjaajilta saatu tuki
omien vahvuuksien löytäminen vanhempana	Itsestä löydetyt voimavarat
lastenhoitopalvelun tarjoaminen ryhmän aikana kosketus/ lapsihieronta kerta eniten tykätty, merkityksellisin enemmän vertaisuutta, mahdollisuus keskusteluihin samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien kanssa tukea puheen kautta vuorovaikutukseen, esim. miten kertoa lapselle ”pahoista ihmisistä”	Ryhmätoiminnan kehittämisideat